MISSION MERIT 2017

नामांक – ☐☐☐☐☐☐☐

मिशन मैरिट – 2017

कक्षा – 10

विषय – संस्कृत (तृतीय भाषा)

28 फरवरी 2017, मंगलवार

समय 3:15 घण्टे **अधिकतमांका : 80**

परीक्षार्थिभ्यः सामान्यनिर्देशाः

1. परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रोपरि नामाङ्कः अनिवार्यतः लेख्यः।
2. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।
3. सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराण्युत्तरपुरितकायामेव लेखनीयानि।
4. एकस्य प्रश्नस्य सर्वेभागाः एकत्र एवं लेखनीयाः।
5. सर्वे प्रश्नाः संस्कृतभाषयैव उत्तरणीयाः।

प्रश्न 1 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

इयं संस्कृतभाषा विश्वस्य सर्वासु भाषासु श्रेष्ठतमा अस्ति। प्राचीन भारते इयं संस्कृतभाषा लोकभाषा आसीत्। अनया च सम्पूर्णं भारतवर्षं एकसूत्रे निबद्धम् आसीत्। भारतस्य संस्कृतिः संस्कृतादेव निःसृता अद्यापि भारतवर्षम् उपकरोति। वस्तुतः संस्कृतभाषैव भारतस्य प्राणभूता भाषाऽस्ति। अस्माकं प्राचीनं ज्ञानं संस्कृत–भाषायां निबद्धं वर्तते, अतः अस्याः भाषायाः ज्ञानं सर्वेषां कृते आवश्यकं वर्तते।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

(i) प्राचीनभारते का लोकभाषा आसीत् ?

(ii) अस्माकं प्राचीनं ज्ञानं कस्यां भाषायां निबद्धं वर्तते?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 1

(i) कया भारतवर्षं एकसूत्रे निबद्धम् आसीत्?

(ग) निर्देशानुसारम् उत्तरत – 2

(i) उपर्युक्त–गद्यांशें 'अनया' इति सर्वनामपदस्य स्थाने संज्ञापदं किम् ?

(ii) 'प्राचीनं ज्ञानम्' इत्यत्र विशेष्यपदं किम्?

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

(iii) .... भाषायाः ज्ञानं सर्वेषां कृते आवश्यकं वर्तते। अस्मिन् वाक्ये रिक्तस्थाने पूरणीयसर्वनामपदं किम्?

(iv) 'भारतस्य संस्कृतिः संस्कृतादेव निःसृता।' इत्यत्र संज्ञापदं किम्?

प्रश्न 2 यअधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि यथानिर्देशं लिखत –

ये सत्यं पालयन्ति, ते सर्वोतमं धर्मं कुर्वन्ति। ये च सत्यं परित्यज्य असत्यं भजन्ते, ते महापातकं कुर्वन्ति। यतोहि असत्य भाषणेन स्वस्य हानिः नाशश्च भवतः। समाजस्य लोकस्य देशस्य च मिथ्याभाषणेन नाशः भवति। अतएव उच्यते न हि सत्यात् परो धर्मो नानृतात् पातकं परम्। सत्यस्य पालनार्थमेव महाराजो दशरथः प्रियं पुत्रं रामं वनं प्रैषयत्। राजा हरिश्चन्द्रः सत्य पालनार्थमेव सर्वाणि दुःखानि असहत्। युधिष्ठिरः सत्याभाषणस्य प्रभावादेव विजयमलभत्। महात्मागान्धिमहोदयः सत्यस्यैव सदा शिक्षामदात्। भारतस्य राजचिहनेऽपि "सत्यमेव जयते" इत्यादरेण उल्लिख्यते।

(क) एकपदेन उत्तरत – 2

(i) सत्यपालनार्थं कः रामं वनं प्रैषयत् ?

(ii) सत्यभाषणस्य प्रभावात् युधिष्ठिरः कम् अलभत्?

(iii) असत्यभाषणेन कस्य हानिः नाशश्च भवतः?

(iv) राजा हरिश्चन्द्रः कानि सर्वाणि असहत् ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 3

(i) मिथ्याभाषणेन कस्य नाशः भवति?

(ii) सर्वोत्तमं धर्मं के कुर्वन्ति?

(iii) ये असत्यं भजन्ते ते किं कुर्वन्ति?

(ग) अस्य अनुच्छेदस्य उपयुक्तं शीर्षकं लिखत। 1

(घ) यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरत – 2

(i) 'ये सत्यं परित्यज्य' अत्र सर्वनामपदं किम् ?

(ii) ' न हि सत्यात् परो धर्मः' इत्यत्र विशेषणपदं किमस्ति?

(iii) 'महात्मा सत्यस्यैव सदा शिक्षामदात्' अत्र कर्तृपदं किमस्ति?

(iv) 'महाराजः इत्यस्मिन् पदे प्रयुक्त समासस्य नाम लिखत।

प्रश्न 3 भगवान् कृष्णः । स्वानुजं प्रति अधोलिखितं पत्रं मञ्जूषापदसहाय तथा लिखत – 4

अनुज, पित्रो, त्वम्, आशिषः तव, प्राप्ताः, ह्यः, गणितविषये।

गंगानगरतः

दिनांकः 5–12–2016

www.rajteachers.com

प्रिय मुकेश!

शस्नेहम् .... ।

.................अहं तव पत्रं प्राण्तवान्। ....परीक्षा–परीणामः शोभमः अस्ति, परं ....भवता न्यूनाः अंकाः ....इति सर्खेदं मया अधीतम्।..........प्रतिदिनं प्रातः काले उत्थाय अधितस्य अभ्यासं कुरू, त्रणिताध्यायणं च पुनः पुनः प्रश्नान् पृच्छ। अभ्यासेन एवं सर्वाणि कार्याणि शिक्ष्यन्ति।

........................चरणयोः सादरं प्रणामः।

भवदीयः अग्रजः

राकेशः

प्रश्न 4 मञ्जूषातः उचितानि पदानि चित्वा 'माता–पुत्रयोः' सम्भाषणं लिखत – 4

वदतु, लवणम्, जलम्, दुगधम्, पठामि, आपणम्, बहूनि, अस्ति।

माता – अंकुर । किं इरोषित्वम्।

अंकुर – पाठं ....अम्ब।

माता – दुग्धं पीतवान्।

अंकुर – नैव अम्ब! तवैत अस्ति ....

माता – तर्हि दुग्धं पीत्वा............गच्छसि किम्?

अंकुर – अम्ब! शीघ्रं गच्छामि। किम् आनयामि ततः?

माता – वत्स! आवां गत्वा..............शर्करां, गुडं व आनय।

अंकुर – रक्षितां.............अम्ब। सा किं करोति?

माता – सा अवकरं क्षिप्त्वा पात्रं प्रक्षालयति। द्रोण्यां........पूरयति। एवं तस्याः............. कार्याणि सन्ति भो!)

अंकुर – ममापि पठनं बहु ....

माता – दशनिमेषाभ्यन्तरे आपणं गत्वा आगच्छ।

प्रश्न 5 अधोलिखितम् अनुच्छेदं मञ्जूषापदसहायतया पूरायित्वा लिखत – 4

वसुन्धरा, सौदामिन्यः, षड्ऋतवः, मण्डूकाः, वर्षाकालम्, हरीतिमा, ग्रीष्मानन्तरम्, मेघाः।

1. अस्माकं देशे .... नवचेतनासञ्चारणाय समायान्ति।
2. तत्रापि .... दृष्ट्वा सर्वे नन्दन्ति।
3. अयं .... समायाति।
4. वर्षाकाले आकाशे .... आयन्ति। ते गर्जन्ति वर्णन्ति च।
5. .... स्फुरन्ति। सर्वत्र जलं भवति।
6. वर्षाजलैः स्नाता .... मोदते।
7. सर्वत्र .... विभाति।

www.rajteachers.com

8. वर्षाकाले .... रटन्ति। मयूराः नृत्यन्ति।

प्रश्न 6 पाठ्यपुस्तकात् द्वौ श्लोकौ लिखत यौ अस्मिन् प्रश्नपत्रे न स्याताम्। 3

प्रश्न 7 अधोलिखितेषु पदेषु सन्धिविच्छेम् अथवा सन्धिं कृत्वा सन्धेः नामानि लिखत – 3

1. नद्यम्बुः
2. चित् + आनन्दः
3. बहिरन्तः

प्रश्न 8 अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितसमस्तपदानां विग्रहम् अथवा विग्रहपदानां समासं कृत्वा समासस्य नामानि लिखत – 3

1. इदं <u>निर्जनं</u> स्थानम् अस्ति।
2. <u>हरितानां तरूणां</u> माला रमणीया।
3. कृषकः <u>अहोरात्रं</u> परिश्रमं करोति।

प्रश्न 9 कोष्ठकेषु प्रदत्तैः शब्दैः प्रकृतिप्रत्ययानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत – 4

1. अस्माभिः नाटकं ....। (दृश् + तव्यत्)
2. सीता भोजनं .... न खादति। (पच् + शानच्)
3. .... कार्यः करणीयः। (धर्म + ठक्)
4. लक्ष्मी .... भवति। (चपल + टाप्)

प्रश्न 10 मञ्जूषायां प्रदत्तैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखत – 4

यथा–तथा, एव, कुत्र, वृथा

1. त्वम् अधुना .... गच्छसि?
2. .... राजा .... प्रजा भवति।
3. सा .... रोदति।
4. जलम् .... जीवनम्।

प्रश्न 11 अधोलिखितवाक्यानां वाच्यपरिवर्तनं कृत्वा लिखत – 4

1. तौ गीतं गायतः।
2. अहं प्रश्नं पृच्छामि।
3. युष्माभिः प्रातः भ्रम्यते।
4. अस्माभिः श्रूयते।

प्रश्न 12 घटिकाचित्रस्य सहायतया अंकानां स्थाने संस्कृतशब्देषु समयलेखनं करणीयम् – 3

www.rajteachers.com

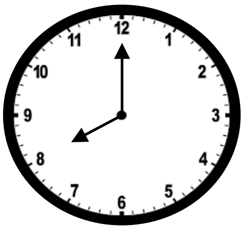
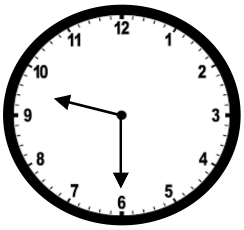
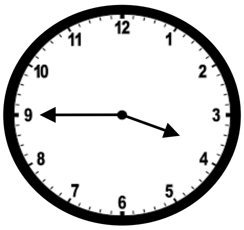

1. अहं .... विद्यालयं गच्छामि।
2. लिपिकः .... कार्यालयं गच्छति।
3. सा .... लता सिञ्चति।

प्रश्न 13 (i) 'त्रयः' इति संख्यापदस्य स्वरचितवाक्ये प्रयोगः करणीयः। 1

(ii) 35 इति संख्या संस्कृतभाषायां शब्दे लिखत। 1

प्रश्न 14 अधोलिखितं वाक्यपद्वयं शुद्धं कृत्वा लिखत –

(i) वयं विद्यालये प्रार्थनां कुर्वन्ति। 1

(ii) भवान् अत्र आगच्छ। 1

प्रश्न 15 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

यद्यपि दैवः प्रकोपो भूकम्पोनाम, तस्योपशमनस्य न कोऽपि स्थिरोपायो दृश्यते। प्रकृति समक्षमद्यापि विज्ञानगर्वितो मानवः वामनकल्प एव तथापि भूकम्परहसस्यज्ञाः कथयन्ति यत् बहुभूमिकभवननिर्माणं न करणीयम्। तटबन्धं निर्माय बृहन्मात्रं नदीजलम् अपि नैकस्मिन् स्थले पुञ्जीकरणीयम् अन्यथा असन्तुलनवशांद् भूकम्परसम्भवति। वस्तुतः शान्तानि एव पञ्चतत्वानि क्षितिजलपावकसमीरगगनानि भूतलस्य योगेक्षेमाभ्यां कल्पन्ते। अशान्तानि खलु तान्येव महाविनाशम् उपस्थापयन्ति।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

(i) कस्योपशमनस्य न कोऽपि स्थिरोपायो दृश्यते?

(ii) प्रकृतिसमक्षमद्यापि कः वामनकल्प एव?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 1

(i) अशान्तनि पञ्चतत्त्वानि किम् उपस्थापयन्ति ?

(ग) 'तान्येव महाविनाशम्' अत्र 'तानि' इति सर्वनामपदं केभ्यः प्रयुक्तम्? 1

(घ) 'शान्तानि पञ्चतत्त्वानि' इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम् ? 1

(ङ) 'वायुः' इत्यस्य पर्यायपदं प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत। 1

प्रश्न 16 अधोलिखतं पद्यं पठित्वा गद्यांशात् चित्वा लिखत।

श्रमक्लमपिपासोष्ण–शीतादीनां सहिष्णुता।
आरोग्यं चापि परमं व्यायामादुपजायते।।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

w w w . r

(i) आरोग्यता कस्मात् उपजायते?

(ii) व्यायामात् परमं किम् उपजायते?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 1

(i) श्रमक्लमसहिष्णुता कस्मात् उपजायते?

(ग) उपर्युक्तपद्यांशात् क्रियापदं चित्वा लिखत। 1

(घ) 'रूग्णता' इति पदस्य विलोमपदं चित्वा लिखत। 1

(ङ) 'तापः' इत्यस्य पर्यायपदं पद्यांशात् चित्वा लिखत। 1

प्रश्न 17 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

(सिंहासनस्थः रामः। ततः प्रविशतः विदूषकेनोपदिश्यमानमार्गौ तापसौ कुशलणौ।)

विदूषकः – इत इत आर्यौ।

कुशलवौ – (रामस्य समीपम् उपसृत्य प्रणम्य च) अपि कुशलं महाराजस्य?

रामः – युष्मद्दर्शनात् कुशलमिव। भवतोः किं वयमत्र कुशलप्रश्नस्य भाजनम् एव न पुनरतिथिजनसमुचितस्य कण्ठाश्लेषस्य।(परिष्वज्य) अहो हृदयग्राही स्पर्शः।

(आसनार्धमुपवेशयति)

उभौ – राजासनं खल्वेतत्, न युक्तमध्यासितुम्।

रामः – सव्यवधानं न चारित्रलोपाय। तस्माद्धङ्कः व्यवहितमध्यास्यतां सिंहासनम्।

(अङ्कमुपवेशयति)

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

(i) सिंहासनस्थः कः?

(ii) विदूषकेन सह कौ प्रविशतः?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 1

(i) किं चरित्रलोपाय न भवति?

(ग) 'युष्मद्दर्शनात्' इत्यत्र 'युष्मत्' इति सर्वनामपदं काभ्यां प्रयुक्तम्? 1

(घ) उपर्युक्तनाट्यांशात् 'पात्रम्' इति पदस्य पर्यायपदं चित्वा लिखत। 1

(ङ) 'तापसौ कुशलवौ' – अत्र विशेषण–पदं किम्? 1

प्रश्न 18 'समीक्ष्य कुर्याद् व्यायाममन्यथा रोगमाप्नुयात्' इति सूक्तेः भावार्थं संस्कृतभाषायां लिखत। 2

प्रश्न 19 विचित्रे खलु संसारे नास्ति किञ्चिन्निरर्थकम्। अश्वश्चेद् धावने वीरः भारस्य वहने खरः।।

उपर्युक्तश्लोकस्य अन्वयम् आश्रित्य रिक्तस्थानामि पूरयत – 2

(i) विचित्रे .... खलु।

(ii) किञ्चित् .... नास्ति।

www.rajteachers.com

(iii) अश्वः चेत् .... वीरः।

(iv) .... वहने खरः अस्ति।

प्रश्न 20 रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – 3

(i) उदीरितोऽर्थः <u>पशुना</u> अपि गृह्यते।

(ii) राजा <u>मुनिं</u> प्रश्नत्रयमपृच्छत्।

(iii) <u>तृणानाम्</u> अग्निना सह विरोधो भवति।

प्रश्न 21 अधोलिखितानि वाक्यानि क्रमरहितानि। यथाक्रमं संयोजनं कृत्वा लिखत – 3

1. एकदा व्याधः अरण्ये मार्गभ्रष्टः अभवत्।
2. भीतः व्याधः समीपे विद्यमानं वृक्षम् आरूढ़वान्।
3. सः प्रतिदिनम् अरण्ये आखेटं करोति स्म।
4. इत्थं व्याधः व्याघ्रात् स्वप्राणान् अरक्षत्।
5. कस्मिंश्चित् अरण्ये कश्चन् व्याधः आसीत्।
6. तदा अकस्मात् कश्चन् व्याघ्रः व्याधस्य मार्गम् अवरुद्धवान्।

प्रश्न 22 'क' स्तम्भे पदानि दत्तानि। 'रव' स्तम्भे क्रमरहिताः तेषां समानार्थक – शब्दाः दत्ताः। उचितं मेलनं कृत्वा लिखत – 3

	क	ख
1.	प्रबुद्धः	लोके
2.	पत्ङ्गाः	अकरोत्
3.	जने	जागृतः
4.	यथेष्टम्	नष्टाः
5.	चकार	खगाः
6.	विशीर्णाः	इच्छानुसारम्

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

उत्तरम्

प्रश्न 1 उत्तर :– (क) (i) संस्कृतभाषा (ii) संस्कृतभाषायाम्

(ख) संस्कृतभाषया भारतवर्षं एकसूत्रे निबद्धम् आसीत्।

(ग) (i) संस्कृतभाषया (ii) ज्ञानम् (iii) अस्याः (iv) संस्कृतिः

प्रश्न 2 उत्तर :– (क) (i) महाराजो दशरथः (ii) विजयम् (iii) स्वस्य (iv) दुःखानि

(ख) (i) मिथ्याभाषेणन् समाजस्य लोकस्य देशस्य च नाशः भवति।

(ii) ये सत्यं पालयन्ति, ते सर्वोत्तमं धर्मं कुर्वन्ति।

(iii) ये असत्यं भजन्ते, ते महापातकं कुर्वन्ति।

(ग) सत्यस्य महत्वम्

(घ) (i) ये (ii) परः (iii) महात्मा (iv) कर्मधारयः

प्रश्न 3 क्रमशः – (i) अनुज। (ii) आशिषः। (iii) ह्यः। (iv) तव। (v) गणितविषये (vi) प्राप्ताः।
(vii) त्वम्। (viii) पित्रोः।

प्रश्न 4 क्रमशः – (i) पठामि (ii) दुग्धम्। (iii) आपणम् (iv) लवणम् (v) वदतु (vi) जलम् (vii) बहूनि।
(viii) अस्ति

प्रश्न 5 क्रमशः – (i) षड्ऋतवः (ii) वर्षाकालम् (iii) ग्रीष्मानन्तरम् (iv) मेघाः (v) सौदामिन्यः (vi) वसुन्धरा
(vii) हरीतिमा (viii) मण्डूकाः

प्रश्न 7 – उत्तर :–

(i) नदी + अम्बुः (यण्)

(ii) चिदानन्दः (जश्त्व)

(iii) बहिः + अन्तः (रूत्व)

प्रश्न 8 – उत्तर :–

(i) जनानाम् अभावः (अव्ययीभावः)

(ii) हरिततरूणाम् (कर्मधारयः)

(iii) अहश्च रात्रिश्च (द्वन्द्वः)

प्रश्न 9 – उत्तर :–

(i) द्रष्टव्यम्

(ii) पचमाना

(iii) धार्मिकः

(iv) चपला

www.rajteachers.com

प्रश्न 10 – उत्तर :–

(i) कुत्र

(ii) यथा–तथा

(iii) वृथा

(iv) एव

प्रश्न 11 – उत्तर :–

(i) ताभ्यां गीतं गीयते।

(ii) मया प्रश्नः पृच्छ्यते।

(iii) यूयं प्रातः भ्रमथ।

(iv) वंय श्रणुमः।

प्रश्न 12 – उत्तर :–

(i) अष्टवादने

(ii) सार्धनववादने

(iii) पादोनचतुर्वादने

प्रश्न 13 – उत्तर :– (ii) पञ्चत्रिंशत्

प्रश्न 14 – उत्तर :–

(i) वयं विद्यालये प्रार्थनां कुर्मः।

(ii) भवान् अत्र आगच्छतु।

प्रश्न 15 – उत्तर :–

(क) (i) भूकम्पस्य। (ii) विज्ञानगर्वितः मानवः।

(ख) अशान्तानि पञ्चतत्वानि महाविनाशम् उपस्थापयन्ति।

(ग) पञ्चतत्वेभ्यः

(घ) शान्तानि

(ङ) समीरः

प्रश्न 16 – उत्तर –

(क) (i) व्यायामात्। (ii) आरोग्यम्।

(ख) श्रमक्लमसहिष्णुता व्यामादुपजायते।

(ग) उपजायते।

(घ) आरोग्यम्

(ङ) उष्णः

www.rajteachers.com

प्रश्न 17 – उत्तर –

(क) (i) रामः (ii) कुशलवौ

(ख) सव्यवधानं चरित्रजलोपाय न भवति।

(ग) कुशलवाभ्याम्

(घ) भाजनम्

(ङ) तापसौ

प्रश्न 19 – उत्तर –

(i) संसारे

(ii) निरर्थकम्

(iii) धावने

(iv) भारस्य

प्रश्न 20 रेखांकितपदस्य स्थाने क्रमशः निम्नलिखितपदानि लेखनीयः –

(i) केन

(ii) कम्

(iii) केषाम्

प्रश्न 21 – क्रमश :– 5, 3, 1, 6, 2, 4

प्रश्न 22 – ख स्तम्भे क्रमशः लेखनीयः –

(i) जागृतः (ii) खगाः (iii) लोके

(iv) इच्छानुसारम् (v) अकरोत् (vi) नष्टाः

www.rajteachers.com

मिशन मैरिट – 2017
कक्षा – 10
विषय – संस्कृत (तृतीय भाषा)
अंक तालिका
28 फरवरी 2017, मंगलवार

कुल अंक :– 80

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

आदरणीय बंधु–भगिनी,

शिक्षक ही वह कुशल मूर्तिकार है जो विद्यार्थी रूपी गीली मिट्टी को एक खूबसूरत आकार प्रदान करता है। गीता का उपदेश देने वाले भगवान कृष्ण आचार्य संदीपन के और भारत का प्रथम राजनीतिक एकीकरण करने वाले चन्द्रगुप्त मौर्य आचार्य चाणक्य के शिष्य थे। इसी कारण गुरू के पद को माता–पिता के समकक्ष माना गया है। शिक्षक स्वरूप में व्यक्ति ईश्वर के समकक्ष हो जाता है। ऐसा महत्वपूर्ण पद और स्वरूप आपके पास है।

मिशन मैरिट 2017 कार्य योजना आपके हाथ में है। बीते कुछ समय से मन में विचार था कि कोई ऐसी कार्य योजना बनाई जाए, जिसके माध्यम से कक्षा दस में **'सौ प्रतिशत परीक्षा परिणाम'** और **'मैरिट'** के लक्ष्य को भेदा जा सके। विषयगत ज्ञान के संदर्भ में अध्यापक के तीन प्रमुख दायित्व हैं – विषय–वस्तु का अध्यापन, गृहकार्य और अभ्यास। बोर्ड की कक्षाओं में प्रथम दोनों कार्य आप अर्द्धवार्षिक परीक्षा से पूर्व करवा चुके हैं। अब बात आती है अध्यापक के तीसरे कार्य यानि अभ्यास की। मेरा मानना है **'करके सीखना'** ही अधिगम की सर्वश्रेष्ठ पद्धति है। इसी के तहत छात्र को करवाये जा चुके विषय कार्य में पारंगत बनाने के लिए मिशन मैरिट योजना में प्रत्येक विषय की चार–चार बुकलेट्स का निर्माण किया गया है। जिसमें समस्त पाठ्यक्रम को सुव्यवस्थित तरीके से खण्डों में बांटकर, प्रत्येक खण्ड के छोटे व बड़े पेपर्स प्रस्तुत किए गए हैं।

मिशन मैरिट की ये चार बुकलेट्स शिक्षक के तीसरे उद्देश्य **'अभ्यास'** की पूर्ति में महत्वपूर्ण साबित होगी। इस योजना को रंगमहल प्रधानाचार्य श्री प्रवीण भाटिया के नेतृत्त्व में आठ कर्मठ अध्यापक – अध्यापिकाओं की टीम ने तैयार किया है। जिनके नाम है – श्री दीपक अग्रवाल, श्री शिव प्रकाश, श्री सुभाष कारगवाल, श्री जाकिर हुसैन, श्री सुमेर सिंह, श्री गौरी शंकर, श्री गुरूदेव सिंह, श्रीमती सर्वजीत मान। ये सभी बधाई के पात्र हैं।

आईए, हम हर विद्यालय में सौ प्रतिशत परीक्षा परिणाम और मैरिट हेतु सार्थक प्रयास करें। चूँकि शीतकालीन अवकाश आरम्भ होने जा रहे हैं अतः इस लक्ष्य की प्राप्ति के लिए यह जरूरी है कि आज ही हमारे बीकानेर मण्डल में, कक्षा 10 का प्रत्येक विषय अध्यापक **गृहकार्य** के रूप में मिशन मैरिट–2017 की **बुकलेट संख्या एक** का पाठ्यक्रम, विद्यार्थियों को लिखवा दें और शीतकालीन अवकाश समाप्त होते ही उन्हें अवश्य जाँचें। **जब भी मैं आपके विद्यालय में अवलोकनार्थ आऊँगा तब मिशन मैरिट कार्य योजना की क्रियान्विति का निरीक्षण अवश्य करूँगा।**

शुभकामनाओं के साथ।

ओम प्रकाश सारस्वत

उपनिदेशक
माध्यमिक शिक्षा निदेशालय
बीकानेर मंडल

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

मिशन मैरिट – 2017

Index

1.शिक्षक हेतु आवश्यक दिशा–निर्देश पृष्ठ 3

2.विद्यार्थियों की सूची पृष्ठ 4

3.विद्यार्थियों के संभावित स्तर पृष्ठ 5–7

(1)90 प्रतिशत से अधिक अंक लेने वाले छात्र/छात्राएँ

(2)75 प्रतिशत से अधिक अंक लेने वाले छात्र/छात्राएँ

(3)60 प्रतिशत से अधिक अंक लेने वाले छात्र/छात्राएँ

(4)50 प्रतिशत से अधिक अंक लेने वाले छात्र/छात्राएँ

(5)36 प्रतिशत से कम अंक लेने वाले संभावित छात्र–छात्राएँ

4.Book Let अनुसार अंक विभाजन पृष्ठ 8–10

5.माध्यमिक शिक्षा बोर्ड अजमेर द्वारा आयोजित गत वर्षों के प्रश्न पत्र पृष्ठ 11–22

7.टेस्ट की रूप रेखा पृष्ठ 23–41

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

शिक्षक हेतु दिशा–निर्देश

- सर्वप्रथम शीतकालीन अवकाश से पूर्व, आप अपने विषय की बुकलेट संख्या एक का पाठ्यक्रम गृहकार्य के रूप में विद्यार्थियों को नोट करवाए, इस हेतु एक पृथक कॉपी या रजिस्टर लगवाएँ और अवकाश समाप्ति पर उसकी जाँच कर अपने हस्ताक्षर करें।
- विषय अध्यापक कक्षा 10 के विद्यार्थियों को उनके कक्षा के स्तर के अनुसार पाँच भागों में विभाजित करें। जिसकी सूची संलग्नानुसार तैयार करें।
- आपके विषय के सम्पूर्ण पाठ्यक्रम को चार बुकलेट्स में बांटा गया है। प्रथम बुकलेट का पाठ्यक्रम यदि 36 प्रतिशत से कम अंक प्राप्त करने वाले विद्यार्थियों को भली प्रकार तैयार करवा दिया जाए तो परीक्षा परिणाम सौ प्रतिशत रहेगा।
- प्रत्येक बुकलेट में पाठ्यक्रम का विभाजन कर उसे तीन खण्डों में बांटा गया है। इन तीनों छोटे खण्डों के तीन छोटे टेस्ट होंगे और इसके पश्चात् तीनों खण्डों का एक संयुक्त बड़ा पेपर लिया जायेगा।
-
    - प्रथम बुकलेट 36 प्रतिशत से कम अंक प्राप्त करने वाले संभावित विद्यार्थियों को ध्यान में रखकर तैयार की गई है।
    - मध्यम स्तर के संभावित विद्यार्थियों के लिए Booklet II तैयार की गई है।
    - उच्च स्तर के संभावित विद्यार्थियों के लिए Booklet III तैयार की गई है।
    - सर्वोच्च स्तर के संभावित विद्यार्थियों के लिए Booklet IV तैयार की गई है।
- विद्यार्थियों का यह स्तर विभाजन सुविधा हेतु है आपको प्रत्येक विद्यार्थी को चारों बुकलेट्स तैयार करवानी है तथा हर बुकलेट के बाद विद्यार्थियों के स्तर परिवर्तन को दी गई विद्यार्थी स्तर सूची में संधारित करना है।
- प्रत्येक छोटे टेस्ट व बड़े पेपर के पश्चात् आप विद्यार्थियों की अंक तालिका भी संधारित करें, साथ ही उत्तर पुस्तिकाएँ सुरक्षित रखें ताकि निरीक्षण के दौरान उन्हें अवलोकनार्थ प्रस्तुत किया जा सके।
- शिक्षकों और विद्यार्थियों की सुविधा हेतु गत दो वर्षों के माध्यमिक शिक्षा बोर्ड अजमेर द्वारा आयोजित परीक्षाओं के प्रश्न पत्र भी संलग्न किए गए हैं ताकि शिक्षक माध्यमिक शिक्षा बोर्ड राजस्थान के पेपर पैटर्न को भली प्रकार समझ सके।
- अंत में चारों बुकलेट्स के आधार पर बोर्ड परीक्षा के अनुसार 80 अंक का विषयगत प्रश्न पत्र तैयार किया गया है।
- **यदि शिक्षक को यह महसूस हो रहा है कि विद्यार्थी के 36 प्रतिशत अंक प्राप्त करने की संभावना नहीं है तो आप ऐसे विद्यार्थी को बुकलेट प्रथम के पाठ्यक्रम को कम से कम चार बार तैयार करवा दें।**
- **यदि आपके कोई सुझाव हैं तो आप हमें missionmerit2017@gmail.com पर प्रेषित करें।**

www.rajteachers.com

कक्षा – 10

विषय – संस्कृत

1. विद्यार्थियों की सूची

क्रमांक संख्या	छात्र/छात्राओं का नाम	पिताजी का नाम	अभिभावक का मोबाइल नम्बर

www.rajteachers.com

विद्यार्थियों की स्तर सूची

2. संभावित अंक

(1) 90 प्रतिशत से अधिक अंक लेने वाले छात्र/छात्राएँ –

क्रमांक संख्या	छात्र/छात्राओं का नाम	पिता का नाम	अभिभावक का मोबाइल नम्बर	टिप्पणी
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

(2) 75 प्रतिशत से अधिक अंक लेने वाले छात्र/छात्राएँ –

क्रमांक संख्या	छात्र/छात्राओं का नाम	पिता का नाम	अभिभावक का मोबाइल नम्बर	टिप्पणी
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				

www.rajteachers.com

(3) 60 प्रतिशत से अधिक अंक लेने वाले छात्र/छात्राएँ –

क्रमांक संख्या	छात्र/छात्राओं का नाम	पिता का नाम	अभिभावक का मोबाइल नम्बर	टिप्पणी
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				

(4) 50 प्रतिशत से अधिक अंक लेने वाले छात्र/छात्राएँ –

क्रमांक संख्या	छात्र/छात्राओं का नाम	पिता का नाम	अभिभावक का मोबाइल नम्बर	टिप्पणी
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

www.rajteachers.com

(5) 36 प्रतिशत से कम अंक लेने वाले संभावित छात्र–छात्राएँ –

क्रमांक संख्या	छात्र/छात्राओं का नाम	पिता का नाम	अभिभावक का मोबाइल नम्बर	टिप्पणी
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

मिशन मैरिट की समस्त कार्य योजना
कक्षा – 10
विषय – संस्कृत
Book Let अनुसार अंक विभाजन

Book Let – 1 **(11 जनवरी 2017 से 20 जनवरी 2017)**		
पाठ संख्या	**विषय वस्तु**	**मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार**
	पाठ्यपुस्कात् श्लोकलेखनम्	4
	घटिकाचित्रस्य साहाय्येन अंकानां स्थाने शब्देषु समयलेखनम्	3
	कृदन्ता :– तव्यत्, अनीयर, शतृ, शानच्	2
	अपठितावबोधनम्	
	(क) 40–50 शब्दपरिमिताः	4
	(ख) 80–100 शब्द–परिमिताः	8
Book Let – 2 **(21 जनवरी 2017 से 2 फरवरी 2017)**		
पाठ संख्या	**विषय वस्तु**	**मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार**
	पठितावबोधनम् – एकः गद्याशः, एकः पद्याशंः, एकः नाट्यांशः	15
	सन्दर्भशब्दानाँ प्रयोगः शब्दार्थमेलनं वा	3
	एकतः शतपर्यन्तं संख्याज्ञानम्	1
Book Let – 3 **(3 फरवरी 2017 से 13 फरवरी 2017)**		
पाठ संख्या	**विषय वस्तु**	**मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार**
	संकेताधारितम् अनौपचारिकपत्रलेखनम्	4
	संकेताधारितं संवादलेखनम्	4
	सकेताधारितम् अनुच्छेद लेखनम्	4
	वाच्यपरिवर्तनम् (केवलं लट्लकारे)	4
	समासः –द्वन्द्वः	1
	अन्वये रिक्तस्थानपूर्तिः	2

www.rajteachers.com

Book Let – 4
(14 फरवरी 2017 से 23 फरवरी 2017)

पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा०शि०बो० अनुसार टॉपिक का अंकभार
	प्रत्यय (i) टाप् ङीप	1
	(ii) मतुप्, इनि, ठक्, तल्, त्व	1
	समासः – कर्मधार्यः, अव्ययीभावः	2
	सन्धिकार्यम् – (i) स्वरसन्धिः (ii) व्यञ्जनसन्धिः (iii) विसर्ग सन्धिः	 1 1 1
	अव्ययपदानि – संवादे वाक्ये वा अव्ययानां प्रयोगः	4
	संख्या एकतः पञ्चपर्यन्तम् वाक्यनिर्माणम्	1
	वचन–लिङ्ग–पुरूष–लकारदृष्ट्यासंशाोधनम्	1
	प्रश्ननिर्माणम्	3
	वाक्यक्रमसंयोजनम्	3
	भावबोधनम्	2
	कुल अंक	**80**

नोट – यह अंकभार मा०शि०बो० अनुसार है। सुविधा की दृष्टि से प्रत्येक छोटा टेस्ट 20 अंक तथा बड़ा टेस्ट 50 अंक का है।

www.rajteachers.com

3. अध्यापक की कार्य योजना

टेस्ट शैड्यूल और सिलेबस
कक्षा – 10
विषय – संस्कृत
Book Let No - 1

प्रथम टेस्ट (11 जनवरी 2017, बुधवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	पाठ्यपुस्कात् श्लोकलेखनम्	
	घटिकाचित्रस्य साहाय्येन अंकानां स्थाने शब्देषु समयलेखनम्	

द्वितीय टेस्ट (13 जनवरी 2017, शुक्रवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	कृदन्ता :– तव्यत्, अनीयर, शतृ, शानच्	
	अपठितावबोधनम् – 40–50 शब्दपरिमितः	

तृतीय टेस्ट (16 जनवरी 2017, सोमवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	अपठितावबोधनम् – 80–100 शब्द–परिमिताः	

	बड़ा टेस्ट (19 जनवरी 2017, गुरूवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु		मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	पाठ्यपुस्कात् श्लोकलेखनम्		4
	घटिकाचित्रस्य साहाय्येन अंकानां स्थाने शब्देषु समयलेखनम्		3
	कृदन्ता :– तव्यत्, अनीयर्, शतृ, शानच्		2
	अपठितावबोधनम्		
	(क) 40–50 शब्दपरिमिताः		4
	(ख) 80–100 शब्द परिमिताः		8
	कुल पाठ = 5		कुल अंक = 21

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

माध्यमिक शिक्षा बोर्ड, राजस्थान, अजमेर द्वारा आयोजित माध्यमिक परीक्षा, 2016

कक्षा–10
विषय–संस्कृत

समय :– 3:15 घण्टे   पूर्णांक :– 80 अंक

प्रश्न 1 अधोलिखितं अपठितं गद्यांश पठित्वा प्रश्नाना–मुत्तराणि यथानिर्देशं लिखत–

सायंकाले अस्तावचलं प्रति गच्छन् भवान् सूर्यः चिन्तितः अभवत्– "मयि गते सम्पूर्ण संसारः अन्धकारे निमग्नः भविष्यत। लोकानां व्यवहारः कथं चलिष्यति, माँ विना सर्वे जीवाः दुःखम् अनुभविष्यन्ति।" तस्य एतं भावं विााय एकः लघुदीपः सविनयं निवेदितवान्– "भगवान्! अलं चिन्तया। यद्यपि मम प्रकाशः क्षीणः तथापि जनानां सेवायाम् अहं यथाशक्तिः स्वजीवनं समर्पयिष्यामि, कार्याणि च साधयिष्यामि।"

(क) एकपदेन उत्तरत–

(i) अस्ताचलं प्रतिः गच्छन् कः चिन्तितः अभवत्? ½

(ii) सूर्यं विना सर्वे जीवाः किम् अनुभविष्यन्ति? ½

(ख) सूर्यस्य भावं विज्ञाय लघुदीपः किं निवेदितवान्? (पूर्णवाक्यैन उत्तरत) 1

(ग) निर्देशानुसाम् उत्तरत–

(i) उपर्युक्त गद्यांशे 'सुखम्' इति पदस्य विलोमं किम्? ½

(ii) "माँ विना सर्वे जीवाः" – अत्र मां इति सर्वनामपदम् कस्मै प्रयुक्तम्? ½

(iii) 'लघुदीपः' अत्र विशेषणपदं किम्? ½

(iv) 'जनानां सेवायाम् अहं यथाशक्ति स्वजीवनं समर्पयिष्यामि' अत्र कर्त्ता कः? ½

प्रश्न 2 अधोलिखितं अपठितं गद्यांश पठित्वा प्रश्नाना– मुत्तराणि यथानिर्देशं लिखत्–

सरदार भगतसिंह क्रान्तिकारिणां यूनां नेतृत्वं स्वातन्त्र्य सङ्गरे कृतवान्। सोऽमूच्चादर्शभूतो भारतीय–युव–वर्गस्य। न केवलं भगतसिंहः स्वतन्त्रता संग्रामे संलग्लः आसीत्। तस्य समग्र परिवारः स्वतन्त्रता युद्धे प्रवृत्तः आसीत्। सरदार भगसिंहस्य जन्म समये तस्य जनकः सरदार किशनसिंहो योऽभूत स्वतन्त्रता सैनिकः स कारागारे गौराङैगर्निपातितः। स्वतन्त्रता सैनिकोऽस्य पितृव्यः सरदार अजीतसिंहः निर्वासीतश्चासित्। 1907 ई. वर्षे सितम्बरमासे, लॉयलपुर मण्डले बङगाख्ये ग्राम सरदार भगतसिंहस्य जन्म बभूव। नगरं गतवान्। अध्ययन समकालमेव भगतसिंहोऽपि क्रान्तिकरारिणां संसर्गे समागतः देशभक्तिभावनया सोत्र्अध्ययनं मध्ये विहाय दिल्लीनगरं प्रत्यागच्छत्। तत्रायं 'दैनिक अर्जुन' इत्याख्ये समाचारपत्रे संवाददातृ रूपेण कार्यकरोत।

(क) एकपदेन उत्तरत–

(i) सरदारः भगतसिंह स्वातन्त्र्य स्वातन्त्र्य सङ्गरे केषां नेतृत्वं कृतवान? ½

(ii) भगतसिंहस्य जनकस्य नाम किमासीत्? ½

(iii) भगतसिंहेन कस्मिन् समाचारपत्रे संवाददात् रूपेण कार्यम् अकरोत्? ½

(iv) भगतसिंहस्य प्राथमिकी शिक्षा कुत्र अभूत? ½

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत–

(i) सरदार भगतसिंहस्य पितृव्यस्य नाम किमासीत्? 1

(ii) भगतसिंहः उच्चारध्ययनाय कुत्र गतवान्? 1

(iii) भगतसिंह कदा क्रान्तिकारिणां संसर्गे समागतः? 1

(ग) अस्य अनुच्छेदस्य एवयुक्त शीर्षकं लिखत। 1

(घ) यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरत–

(i) "सोऽभूच्चादर्शभतो ...."अत्र कर्तृपदं किमस्ति? ½

(ii) प्राथमिकी शिक्षा' अत्र विशेष्यपदं किमस्ति? ½

www.rajteachers.com

(iii) "तस्य समग्रः परिवारः स्वतन्त्रतायुद्धे प्रवृत्तः आसीत्" अत्र 'तस्य' सर्वनामस्थाने संज्ञापद प्रयोगं कुरुतः।½

(iv) 'परतन्त्रता' इत्यस्य विलोमपदं गद्यांशात् चित्वा लिखत। ½

प्रश्न 3 भवान् प्रत्यूषः। भवतां राजकीय आदर्श उच्चमाध्यमिक विद्यालये संस्कृत सम्भाषण शिविरम् आयोजितमासीत्। स्वानुभवान् वर्णयन् भवान् स्वमित्रं भव्यं प्रति पत्रं लिखत। 8×½=4

अथवा

भवान् देवदत्तः। स्वानुजं यज्ञदत्तं प्रति अधोलिखित 'पत्र मञ्जूषापदसहायताया पूरयित्वा लिखत–
(अध्ययने, चिन्ता, तवाग्रजः, पत्रोत्तरं, नीरोगताम्, प्रसन्नाश्च, धनादेशः, चिरात्)

जयपुर नगरः
दिनांङ्क 20.04.15

प्रिये अनुज यज्ञदत्त!

शुभाशीषाः।

अत्र कुशलं तत्रास्तु। .... पत्रं तच नैवाऽगतम तवाध्ययनं समयगेव चलतीति मन्ये। मया प्रेषितो .... लब्ध न वा? अत्रतयाः सर्वे जनाः स्वस्थाः.................... सन्ति। पूर्वं मातृ स्वास्थ्यं समीचीनं नासीत् परमिदानीं....................... अनुभवति अतः मातुः विषयेऽपि .... न कर्त्तव्या। .... सावधानत वर्तनीयम्। .... शीघ्रमेव देयम्, पत्रपेषणे प्रमादो नै कर्त्तप्यः। तव स्नेहपत्रप्रतीक्षायाम्।

....
देवदर

प्रश्न 4 मञ्जूषातः उचितानि पदानि। चित्वा द्वयोः स संवादं पूरयत– 8×½=4

(स्थानान्तरणवशात्, कक्षायाम्, तव, विद्वालयात्, वसमि, आगता, अहं, नवमकक्षा।

मेघा –स्वागतं ते अस्यां ....।

सुधा – धन्यवादः।

मेघा– प्रियसखि!किं.......... नाम?

सुधा– मम नाम सुधा अस्ति।

मेघा– सुधे! कस्मात् .... आगता असि?

सुधा– अहं जयपुर नगरस्य केन्द्रीय विद्यायात् आगता अस्मि।

मेघा– अहमपि .... पर्यन्तं तत्रैव अपठम्। पितुः.............. अत्र आगता।

सुधा– अहमपि अनेनैव कारणेन अत्र ....।

मेघा– अधुना त्वं कुत्र ....?

सुधा– अधुना .... जवाहरनगरे वसामि।

प्रश्न 5 अधः चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्त शबदानां "धेनु–महिमा" इति विषयोपरि संस्कृत अष्टवाक्यानि 8×½=4

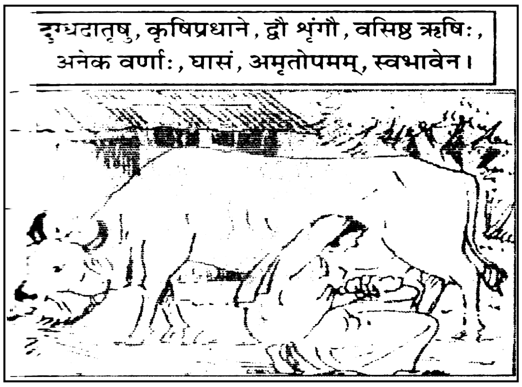

www.rajteachers.com

अथवा

अधोलिखितम् अनुच्छेदं मञ्जूषायाः सहायताया पूरयित्वा उत्तरपूस्तिकायाम् लिखत– 8×½=4

(संसारे, कल्याणं, दुःखं, पवित्रं, स्वार्थतत्पराः, परेषां, प्रतिष्ठा, परसो।

(i) .... प्राणिनामुपकारः परोपकारोऽस्ति।

(ii) .... परोपकारः एव स गुणो विद्यते, येन मनुष्येषु सुखस्य।

(iii) .... वर्तते। परोपकारेण एव हृदयं

(iv) .... सरलं, सरसं च भवन्ति। सत्पुरुषाः कदापि

(v) .... न भवति। न भवन्ति। ते परेषां दुःखं स्वीयं

(iv) .... मत्वा तन्नाशाय यतन्ते। जगतः

(vi) .... परोपकारेणैव भवति। अतएव कथ्यते– परोपकारः

(viii) .... धर्मः"।

प्रश्न 6 पाठयपुस्तकात् द्वौ श्लोकौ लिखत यौ अस्मिन् प्रश्नपत्रे न स्याताम्। 2×2=4

प्रश्न 7 अधोलिखितेषु पदेषु सन्धिविच्छेदं अथवा सन्धिं कृत्वा सन्धेः नामापि लिखत–

(i) जगत् + ईशः 1

(ii) मनोहरः 1

(iii) एकैकः। 1

प्रश्न 8 अधोलिखितवाक्येषु रेखांकित समस्तपदानां विग्रहं अथवा विग्रहपदानां समासं कृत्वा समासस्य नामपि लिखत–

(i) <u>नीलकमलं</u> विना सरः न शोभते। 1

(ii) सः <u>प्रतिदिनं</u> देवालयं गच्छति। 1

(iii) <u>पत्रं च पुष्पं च</u> समर्वयामि। 1

प्रश्न 9 कोष्ठकेषु प्रदत्तैः शब्दैः प्रकृतिप्रत्ययानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत–

(i) अस्माभि सदैव अनुशासनं ....। (पाल् + अनीयर्) 1

(ii) जीवने परिश्रमस्य ....भवति। (महत् + त्व) 1

(iii) तस्य माता .... अस्ति। (चतुर + टाप्) 1

(iv) .... बालकः पश्यति। (राम् + शतृ) 1

प्रश्न 10 मञ्जूषायां प्रदत्तैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत–

(सहसा, उच्चैः, एव, पुरा)

(i) .... गायति सः गायकः। 1

(ii) सदा सत्यम् .... विजयति। 1

(iii) .... संस्कृतं जनीाषा आसीत्। 1

(iv) .... क्रियां न विदधीत। 1

प्रश्न 11 अधोलिखित वाक्यानां वाच्य परिवर्तनं कृत्वा उत्तरपूस्तिकायां लिखत–

(i) बालकः हसति। 1

(ii) रामेण ग्रामः गम्यते। 1

(iii) अहं वृक्षं पश्यामि। 1

(iv) तेन पाठः पइयते। 1

www.rajteachers.com

प्रश्न 12 घटिकाचित्रस्य सहायतया अंकानां स्थाने संस्कृतशब्देषु समयलेखनं करणीयम्–

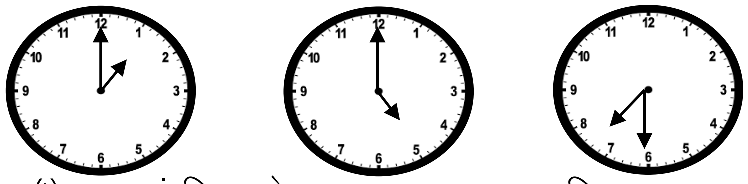

(i) अस्माकं विद्यालये .... मध्यान्तर भवति। 1

(ii) अहं प्रातः .... उत्तिष्ठामि। 1

(iii) अविनाशः .... अल्पाहारं करोति। 1

प्रश्न 13 (i) 'पञ्च' इति संख्यापदस्य स्वरचितवाक्ये प्रयोगः करणीयः। 1

(ii) 12 इति संख्या संस्कृतभाषायां शब्देषु लिखत। 1

प्रश्न 14 अधोलिखित वाक्याद्वयं शुद्धं कृत्त्वा लिखत–

(i) अस्मिन्रेव विद्यालये अहं पठन्ति ½

(ii) सः बालिका मम सखी अस्ति। ½

प्रश्न 15 अधोलिखित गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत–

कश्चन निर्धनो जनः भूरि परिश्रमयं किञ्चित् वित्तम् उपार्जितवान्। तन स्वपुत्रं एकस्मिन् महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलो जातः। ततनयः तत्रैव छात्रावासे निबसन् अध्ययने व्याकुलो जातः, पुत्रं, द्रष्टुं व प्रस्थितः। परमर्थकार्श्येन पीडितः सः बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत्।

पदातिक्रमेण संचलन् सायं समयेऽपयसौ गन्तव्याद् दूरे आसीत्। निशान्धकारे प्रसृते विजनेप्रदेशे पदयात्रा न शुभवहा। एवं विचार्य स पार्श्वस्थिते ग्रामे रात्रिनिवासं कर्त्तुं कञ्चिद् गृहस्तथमुपागतः। करुणापरो गृही तस्मै आश्रयं प्रायच्छत्।

(क) एकपदेन उत्तरत–

(i) निशान्धकरो प्रसृते कुत्र पदयात्रा न शुभावहा? ½

(ii) भूरि परिश्रम्य कः किञ्चिद् वित्त्मुपार्जितवान्? ½

(ख) कः तस्मै आश्रयं प्रायच्छत् ? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग) 'करुणापरो गृही' अत्र विशेषणपदं किम्? 1

(घ) "तेन स्वपुत्रं एकस्मिन् ...." अत्र तेन' इति सर्वनाम स्थाने संज्ञापद प्रयोगं कुरुत। 1

"स बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत्" अत्र 'स' इति कर्त्तापदस्य क्रियापदं लिखत। 1

प्रश्न 16 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत्–

रे रे चातक सावधान मनसा मित्र! क्षणं श्रूयता,
मम्भोदा बहवो हि सन्ति गगने सर्वेऽपि नैतादृशाः।
केचिद् दृष्टिभिराद्रयन्ति वसुधां गर्जन्ति केचिद् वृथा,
यं यं पश्यसि तस्य तस्य पुरतो मा बूहि दीनं वचः।।

(क) एकपदेन उत्तरत –

(i) कविः मित्रः इति शब्देन कं सम्बोधयति? ½

(ii) केचिद् अम्भोदाः कथं गर्जन्ति? ½

(ख) कविः श्रोतारं किं कारणाद् वर्जयति? 1

(ग) 'दीनं वचः' अत्र विशेषणपदं लिखत। 1

(घ) 'श्रूयताम्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं लिखत। 1

(ङ) 'केचिद्' इति सर्वनामस्थानं संज्ञापद प्रयोगः करणीयः। 1

www.rajteachers.com

प्रश्न 17 अधोलिखितं नाटयांशं पठित्वा एतदाधारित प्रश्नानाम् उत्तराणि यथानिर्देशं लिखत–

चाणक्यः– भो श्रेष्ठिन्! चन्द्रगुप्तराज्यमिदं न नन्द राज्यम्।

चन्दस्यैयव अर्थसम्बन्धः प्रीतिमुत्पदायति

चन्द्रगुप्तस्य तु भवतामपरिक्लेश एव।

चन्ददास– (सहर्षम्) आर्य! अनुगृहीतोऽस्मि।

चाणक्य – भो श्रेष्ठिन्! स अपरक्लिेशः कथम् आविर्भवति

इति ननु भवता प्रष्टव्याः स्मः

चन्दनदासः– आज्ञापयतु आर्यः।

चाणक्यः– राजनि अविरुद्धवृत्तिर्भव।

चन्दनदासः– आर्य! कः पुनरधन्यो राज्ञो विरुद्ध इति आर्येणावगम्यते?

चाणक्यः– भवानेव तवत् प्रथमम्।

चन्दनदासः– (कर्णौ पिधांय) शान्तं पापम्। कीदृशः तृणानामग्निनना सह विरोधः?

(क) एकपदेन उत्तरत–

(i) चाणक्यानुसारं चन्दनदासः राजानं प्रति कीदृशः भवतिव्यः? ½

(ii) के न चन्ददासो राज्ञो विरुद्ध इति अवगम्यते? ½

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत–

चन्दनदासेन चाणकयः किं प्रष्टव्यः? 1

(ग) 'सविषादम्' इति पदस्य विलोमपदं नाटयांशात् चित्वा लिखत। 1

(घ) 'उत्पादयति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्? 1

(ङ)'भवानवे तावत् प्रथमम्' अत्र 'भवान्' इति सर्वनामस्थाने संज्ञापद प्रयोगं कुरुत। 1

प्रश्न 18 "विचित्रे खलु संसारे नास्ति किञ्चिन्निरर्थकम्"

समभाव सूक्तिमाध्यमेन इत्यस्य भावबोधनं सरलसंस्कृत–भाषायां लिखत। 2

प्रश्न 19 वयोबल शरीराणि देशकालाशनानि च।

समीक्ष्य कुर्याद् व्यायाममन्यथा रोगमाप्नुयात्।।

उपर्युक्त श्लोकस्यान्वयमाश्रित्य रिक्तस्थानानि पूरयत–

(i) .... देशकाल–अशनानि च

(ii) .... व्यायामं

(iii) .... अन्यथा

(iv) ....आप्नुयात्। 4×½=2

प्रश्न 20 रेखांकित पदमाधृत्य प्रश्ननिमाणं कुरुत–

(i) श्रृगालेन पुः त्रय व्याघ्राः आनीय दत्ता। 1

(ii) समानसील व्यसनेषु सख्यं भवति। 1

(iii) राजहंसेन सरसः शोभा भवेत्। 1

प्रश्न 21 अधोनिखितानि वाक्यानि क्रमरहितानि।

यथाक्रमं संयोजनं कृत्वा लिखत– 6×½=3

(i) स च विभव क्षयाद्देशान्तरं गन्तुमिच्छति।

(ii) आसीद् कश्मिंश्चिद् अधिष्ठाने तीर्णधनो नाम वणिक्पुत्रः।

(iii) तां चं कस्यचिद् श्रेष्ठिनो गृहे निक्षेपभूतां कृत्वा देशान्तरं प्रस्थितः।

(iv) तस्य च गृहे लोहघटिता पूर्व पुरुषोपार्जिता तुलासीत्।

www.rajteachers.com

(v) स आह– ”भोः! नास्ति सा, त्वदीया तुला मूषकैर्भक्षिता” इति।

(vi) ततः सुचिरं..................... कालं देशान्तरं यथेच्छया भ्रान्तवा पुनः स्वपुरमागत्य तं श्रेष्ठिनमुवाच–
”भो श्रेष्ठिन्! दीयतां मे सा निक्षेपतुला।”

प्रश्न 22 ‘क’ स्तम्भे पदानि दत्तानि। ‘ख’ स्तम्भे क्रमरहिताः तेषां समानार्थकशब्दाः दत्ताः। उचितं मेलनं कृत्वा लिखित– 6 ×½ = 3

(क)	(ख)
(i) भोजनम्	ग्रीष्मकाले
(ii) मुदितः	असतयग्
(iii) निदाधे	अशनम्
(iv) अलीकम्	इच्छानुसारम्
(v) यथेष्ठम्	विद्वान्
(vi) पण्डितः	प्रसन्नः।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

माध्यमिक शिक्षा बोर्ड, राजस्थान, अजमेर द्वारा आयोजित माध्यमिक परीक्षा, 2015

कक्षा—10

विषय—संस्कृत

समय :— 3:15 घण्टे | पूर्णांक :— 80 अंक

प्रश्न 1 अधोलिखितं अपठितं गद्यांश पठित्वा प्रश्नाना—मुत्तराणि लिखत—

गंगानदी भारतस्य पवित्रतमा नदी। यमुनानदी अपि पूज्या नदी अस्ति। सरस्वतीनदी लुप्ता अभवत् इति जनानां विश्वासः। उत्तरप्रदेशस्य प्रयागनगरम् एतासां तिसूणां नदीनां संगमे तिष्ठति। कावेरी, तुंभद्रा, गोदावरी, नर्मदा, चर्मण्वती, कृष्णा भारतस्य प्रसिद्धाः नद्यः सन्ति। नदीनां संगमेषु अस्माकं तीर्थस्थानानि सन्ति। जनाः तासु नदीषु स्नात्वा, मन्दिराणां दर्शनं चकृत्वा हर्षम् अनुभवन्ति।

(क) एकपदेन उत्तरत—

(i) का नदी लुप्ता अभवत्? ½

(ii) कुत्र अस्माकं तीर्थस्थानानि सन्ति? ½

(ख) पूर्णवाक्यैन उत्तरत—

(i) प्रयागनगरं कुत्र तिष्ठति? 1

(ग) निर्देशानुसाम् उत्तरत—

(i) उपर्युक्त गद्यांशे 'अपूज्या' इति पदस्य विलोमपदं लिखत। ½

(ii) 'जनाः हर्षम् अनुभवन्ति' अस्मिन् वाक्ये कर्ता कः? ½

(iii) 'गंगानदी पवित्रतमा' इत्यत्र विशेषणपदं ½

(iv) 'भारतस्य नद्यः सन्ति'। अत्र क्रियापदं लिखत। ½

प्रश्न 2 अधोलिखितं अपठितं गद्याशं पठित्वा प्रश्नाना— मुत्तराणि यथानिर्देशं लिखत्—

संस्कृतभाषायाः वैज्ञानिकतां विचार्य एव सङ्गणक— विशेषज्ञाः कथयन्ति यत् संकृतमेव सङ्गणकस्य कृते सर्वोत्तमा भाषा विद्यते। अस्याः वाङ्मयं वेदैः, पुराणैः, नीतिशास्त्रैः चिकित्साशास्त्रादिभिश्च समृद्धमस्ति। कालिदाससदृशानां विश्वकवीनां काव्यसौन्दर्यम् अनुपमम्। चाणक्यरचितम् अर्थशास्त्रं जगति प्रसिद्धमस्ति। गणितशास्त्रे शून्यस्य प्रतिपादनं सर्वप्रथमं भास्कराचार्यः सिद्धान्तशिरोमणौ अकरोत्। चिकित्साशास्त्रे चरकसुश्रुतयोः योगदानं विश्वप्रसिद्धम्। भारतसर्वकारस्य विभिन्नेषु विभागेषु संस्कृतस्य सूक्तयः ध्येयवाक्यरूपेण स्वीकृताः सन्ति। भारतसर्वकारस्य राजचिन्हे प्रयुक्तां सूक्तिं' 'सत्यमेव जयते' सर्वे जानन्ति। एवमेव राष्ट्रिय शैक्षिकानुसन्धानप्रशिक्षणपरिषदः ध्येयवाक्यं 'विद्ययाऽमृतमश्नुते' वर्तते।

(क) एकपदेन उत्तरत—

(i) अर्थशास्त्रं केन रचितम्? ½

(ii) शून्यस्य प्रतिपादनं सर्वप्रथमं भास्कराचार्यः कुत्र अकरोत? ½

(iii) कस्य कृते संस्कृतमेव सर्वोत्तमा भाषा विद्यते? ½

(iv) चिकित्साशास्त्रे कयोः योगदानं विश्व प्रसिद्धम? ½

(ख) पूर्णवाक्यैन उत्तरत—

(i) भारतसर्वकारस्य राजचिन्हं किम् अस्ति? 1

(ii) विद्ययाऽमृतमश्नुते कस्य ध्यये वाक्यम्? 1

(iii) केषां कवीनां काव्यसौन्दर्यम् अनुपमम्? 1

(ग) निर्देशानुसाम् उत्तरत—

(i) अस्य अनुच्छेदस्य उपयुक्तं शीर्षकं लिखत। 1

(ii) 'जनाः हर्षम् अनुभवन्ति' अस्मिन् वाक्ये कर्ता कः?

www.rajteachers.com

(घ) यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरत—

(i) सर्वोत्तमा भाषा विद्यते' अत्र विशेषणपदं किम्? ½

(ii) 'संङ्गणकविशेषज्ञः कथयन्ति' अत्र कर्तृपदं लिखत। ½

(iii) 'अविचार्य' इत्यस्य विलोमपदं गद्यांशात् चित्वा लिखत। ½

(iv) 'सूक्तयः स्वीकृताः सन्ति' इत्यत्र क्रियापदं लिखत। ½

प्रश्न 3 भवती रेखा। भवत्याः राजकीय—आदर्श उच्च—माध्यमिक—विद्यालय स्वच्छतादिवसः समायोजितः आसीत्। विषयेऽस्मिंन् एकं पत्रं स्वमित्रं प्रति लिखत। 8 ×½ = 4

अथवा

भवान् सुरेशः। मातरं प्रति अधोनिलखितं पत्रं मञ्जूषापद सहायतया लिखत—

(वार्षिकोत्सवः, अभिनयम्, मुख्यातिथिः, कुशलम्, अध्ययनम्, पितरम्, भवदीयः, सर्वेभ्यः)

चारुनगरात्

11 / 10 / 15

पूजनीयाः मातृचरणाः!

नमोनमः। अत्र .... तत्रास्तु। मम विद्यालये.................... आसीत्। तत्र अहम् एकम्...................... कृतवान्। मन्त्रिमहोदयः .... रूपेणा आगतवान्। मम .... सम्यक् चलति। गृहे.............. नमोनमः। अहं .... प्रणमामि।

....

सुरेशः

चारुनगरात्।

प्रश्न 4 मञ्जूषातः उचितानी पदानि चित्वा पिता— पुत्रयोः सम्भाषणां लिखत। 8 ×½ = 4

(आपणम्, शीघ्रम, पुस्तकम्, फलानि, करोषि, शतम्, स्यूतम्, आगच्छामि।)

पिता! किं .... त्वम्?

पित्रः— .... पठामि, पितः।

पुत्र! ....गत्वा अगच्छसि किम्?

पुत्रः — पितः! .... लिखित्वा गच्छामि।

पिता— आपणतः .... आनय।

पुत्रः — .... रुप्याणि यच्छतु।

पिता — .... नीत्वा आपणं गच्छ।

पुत्रः— अहं गत्वा शीघ्रम् .... ।

प्रश्न 5 अधः चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायता वाक्यानि रचयत। 8 ×½ = 4

(खगाः, विकसन्ति, क्रीडन्ति, बालाः, उयन्ते, कन्दुकेन, कूजन्ति, सूर्यः, कमलानि।)

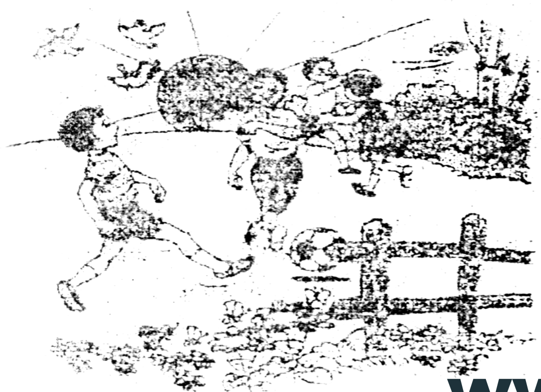

www.rajteachers.com

अथवा

अधोलिखितम् अनुच्छेदं मञ्जूभाषायाः सहायजया पूरयित्वा लिखत– 8 ×½ = 4

(आहारार्थम्, पश्यति, अनेकानि, उत्पतति, कुपितः, गच्छति, पक्वानि, एकः)

(i) .... जम्बुकः अस्ति। सः एकदा।

(ii)........................... वने भ्रमतिं। एकत्र सः द्राक्षालतां।

(iii)........................... । लतायाम्।

(iv) .... । द्राक्षाफलानि सन्ति। तानि

(v)............................... । द्राक्षां खादितुम् उपरि।

(vi) .... । तथापि फलानि न प्राप्नोति। जम्बूकः

(vii) ....भूत्वा द्राक्षाफलानि दूषयति। अनन्तरं स्वस्थानं।

(viii).................................. ।

प्रश्न 6 पाठयपुस्तकात् द्वौ श्लोकौ लिखत यौ अस्मिन् प्रश्नपत्रे न स्याताम्। 2×2=4

प्रश्न 7 अधोलिखित पदेषु सन्धिविच्छेदं अथवा सन्धि कृत्वा सन्धेः नामानि लिखत–

(i) प्रति + आगच्छित। 1

(ii) मनोरथः 1

(iii) वाक् + ईशः 1

प्रश्न 8 अधोलिखितवाक्येषु रेखांकित समस्तपदानां विग्रहं अथवा विग्रहपदानां समासं कृत्वा समासस्य नामानि लिखत–

(i) अहं <u>पीताम्बरः</u> धारयामि। 1

(ii) तत्र <u>केशवः गोपालः</u> च कन्दुकेन क्रीडतः। 1

(iii) मूर्खाः <u>प्रतिकूलम्</u> आचरन्ति। 1

प्रश्न 9 कोष्ठकेषु प्रदत्तैः शब्दैः प्रकृतिप्रत्ययानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत–

(i) लोकहिंत मम .... । कृ + अनीयर्। 1

(ii) अहं .... न खादामि। गम् + शतृ 1

(iii) लोके .... दुर्लभम्। नर + त्व 1

(iv) सा .... मधुरं गायति। बालक + टाप् 1

प्रश्न 10 मञ्जूभाषायां पद्रत्तैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखत–

(हसः, यथा– तथा, विना, मा)

(i) .... गुरुः, ... शिष्यः। 1

(ii)............................ सोमवासरः आसीत्। 1

(iii) उच्चैः .... हसतु। 1

(iv) ज्ञानं .... न सुखम्। 1

प्रश्न 11 अधोलिखितवाक्यानां वाच्य परिवर्तनं कृत्वा लिखत–

(i) सा गीतां पठति। 1

(ii) मया नाटकं दृश्यते। 1

(iii) त्वं कुत्र तिष्ठसि। 1

(iv) तेन भोजनं पच्यते। 1

www.rajteachers.com

प्रश्न 12 घटिकाचित्रस्य सहायतया अंकानां स्थाने संस्कृतशब्देषु समयलेखनं करणीयम्—

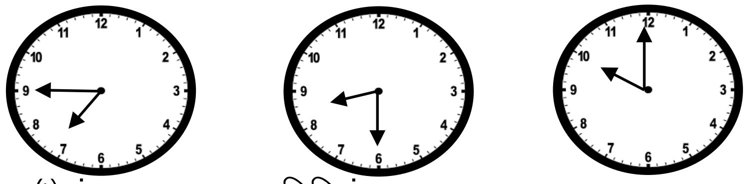

(i)संस्कृतसमाचारः प्रतिदिनं प्रातः .... आगच्छति। 1

(ii) अहं .... कार्यालयं गच्छामि। 1

(iii) वयं रात्री............................वादने शयनं कुर्मः। 1

प्रश्न 13 (i) 'द्वौ' इति संख्यापदस्य स्वरचितवाक्ये प्रयोगः करणीयः। 1

(ii) 20 इति संख्या संस्कृतभाषायां शब्दे लिखत। 1

प्रश्न 14 अधोलिखितं वाक्यद्वयं शुद्धं कृत्वा! लिखत—

(i) पिता सह पुत्रः गच्छति ½

(ii) त्वं तत्र गच्छतु। ½

प्रश्न 15 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत—

आदेशं प्राप्य उभौ प्रावलताम्। तत्रोपेत्य काष्टपटले निहितं पठाच्छादितं देहं स्कन्धेन वहन्तौ न्यायाधिकरणं प्रति प्रस्थितौ। आरक्षी सुपुष्टदेह आसीत्, अभियुक्तश्च अतीव कृशकायः। भारवतः शवस्य स्कन्धेन वहनं तत्कृते दुष्करम् सः भारवेदनया क्रन्दति स्म। तस्य क्रन्दनं निशम्य मुदित आरक्षी तमुवाच— "रे दुष्ट! तस्मिन् दिने त्वयाऽहं चोरिताया मञ्जूषाया ग्रहणाद् वारितः। इदानीं निजकृत्यस्य फलं भुङ्क्ष्व। अस्मिन् चौर्याभियोगे त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यये" इत प्रोच्य उच्चैः अहसत् यथाकथञ्चिद उभौ शवमानीय एकस्मिन् चत्वरे स्थापितवन्तौ।

(क) उकपदेन उत्तरत—

(i) आरक्षी कीदृशः आसीत्? ½

(ii) कृशकायः कः आसीत्? ½

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत—

(i) पटाच्छादितं देहं स्कन्धेन वहन्तौ कं प्रति प्रस्थितौ? 1

(ग) "आदेशं प्राप्त उभौ प्राचतलाम्" इत्यत्र कर्तृपदं लिखत। 1

(घ) "स्कन्धेन वहनं दुष्करम् आसीत्।" इत्यत्र विशेषणपद किम्। 1

(ङ) त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यसे। अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं चित्वा लिखत। 1

प्रश्न 16 अधोलिखतं पद्यं पठित्वा यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरत्—

उदीरितोऽर्थः पशुनापि गृह्यतते,
हयाश्च नागाश्च वहन्ति बोधिताः।
अनुक्तमप्यूहति पण्डितोजनः,
परेङ्गितज्ञानफला हि बुद्धयः।।

(क) एकपदेन उत्तरत—

(i) अनुक्तं कः ऊहति? ½

(ii) उदीरितोऽर्थः केन गृह्यते? ½

(ख) परेङ्गितज्ञानफलाः काः भवन्ति? 1

(ग) "उदीरितः अर्थः" इत्यत्र विशेष्यपदं लिखत। 1

(घ) "नागाः वहन्ति" इत्यत्र कर्तृपदं लिखत। 1

(ङ)"अश्वाः" इत्यस्य पर्यायपदं पद्यांशात् चित्वा लिखत। 1

www.rajteachers.com

प्रश्न 17 अधोलिखितं नाटयांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

चाणक्यः – अयमीदृशो विरोधः यत् त्वमद्यापि राजापथ्य–कारिणोऽमात्यराक्षसस्य गृहजनं स्वगृहे रक्षसि।

चन्दनदासः – आर्य! अलीकमेतत्। केनाप्यनार्येण आर्याय निवेदितम्।

चाणक्यः – भो श्रेष्ठिन्! अलमाशङ्कया। भीताः पूर्वाज पुरुषाः पौराणामिच्छतामपि गृहेषु गृहजनं निक्षिप्य देशान्तरं व्रजन्ति। ततस्तत्प्रच्छादनं दोषमुत्पादयति।

चन्दनदासः – एवं नु इदम्। तस्मिन् समये आसीदस्मद गृहे अमात्यराक्षसस्य गृहजन इति।

चाणक्यः – पूर्वम् 'अनृतम्' इदानीम् "आसीत्" इति परस्परविरुद्धे वचने।

(क) एकपदेपन उत्तरत–

(i) कस्य गृहजनं स्वगृहे रक्षसि? ½

(ii) तत् किं दोषम् उत्पादयति? ½

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत–

पूर्व राजपुरुषाः गुहजनं गृहेषु निक्षिप्य कुत्र व्रजन्ति? 1

(ग) 'सतयम्' इति पदस्य विलोमपदं नाट्यांशात् चित्वा लिखत। 1

(घ) गृहजनः आसीत' इत्यत्र क्रियापदं लिखत। 1

(ङ) "भीताः राजपुरुषाः" इत्यत्र विशेषणपदं लिखत। 1

प्रश्न 18 "आलस्यं हि मनुष्याणां शारीरसी महान् रिपुः"

इति सुक्तेः भावार्थं संस्कृतभाषायां लिखत। 2

प्रश्न 19 व्यायामो हि सदा पयिो बलिनां स्निगधभोजिनाम्। स च शीते वसन्ते च तेषां पथ्यतमः स्मृतः।।

उपर्युक्त–श्लोकस्य अन्वयम् आश्रित्य रिक्तस्थानानि पूरयत।

(i) बलिनां ....।

(ii) सदा हि .... पथ्यो।

(iii) तेषां स .... च वसन्ते च।

(iv) .... स्मृतः। 4×½= 2

प्रश्न 20 रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत–

(i) <u>शरीरस्य</u> आयासजननं–कर्म व्यायामः इति कथ्यते। 1

(ii) व्याघ्रं दृष्टवा धूर्तः <u>श्रृगालः</u> अवदत्। 1

(iii) भार्यां <u>गृहकार्ये</u> संलग्ना अस्ति। 1

प्रश्न 21 अधोलिखितानि वाक्यानि क्रम रहितानि।

(i) एकदा प्रातः श्रृगालः वकम् अवद्त– श्वं त्वं मया सह भोजनं कुरु।

(ii) कुटिलः श्रृगालः स्थाल्यां वकाय – क्षीरोदनम् अचच्छत्।

(iii) एकस्मिन वने श्रृगालः वकः च निवसतः स्म।।

(iv) भोजनकाले वकस्य चञ्चुः स्थालीतः भोजनग्रहणे समर्गि न अभवत्।

(v) सः वकः भोजनाय अग्रिमदिने श्रृगालस्य निवासम् अयच्छत्।

(vi) वकः केवलं क्षेरादनम् अपश्यत् तु श्रृगालः सर्वम् अभक्षयत्।

प्रश्न 22 'क' स्तम्भे पदानि दत्तानि। 'ख' स्तम्भे क्रमरहिताः तेषां समानार्थकशब्दाः दत्ताः। उचितं मेलनं कृत्वा लिखत– 6 ×½ = 3

(क)	(ख)
(i) काकाः	अघुना

www.rajteachers.com

(ii) सम्प्रति	सर्पः
(iii) उरगः	गजः
(iv) अहरहः	गर्दभः
(v) करी	वायसाः
(vi) खरः	प्रतिदिनम्

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-1

कक्षा—10

विषय—संस्कृत

प्रथम टेस्ट

समय :— 45 मिनट | पूर्णांक :— 20 अंक

(11 जनवरी 2017, बुधवार)

प्रश्न 1 स्वपाठ्यपुस्तकात् पञ्च श्लोकाः लिखत। $5 \times 2\frac{1}{2} = 12\frac{1}{2}$

प्रश्न 2 घटिकाचित्रसाहाय्येन अङ्कानां स्थाने संस्कृतशब्देषु समयलेखनीयम्। $15 \times \frac{1}{2} = 7\frac{1}{2}$

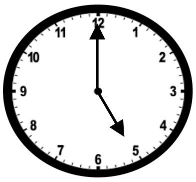
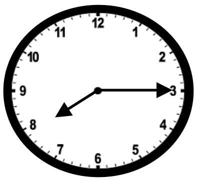
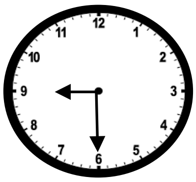

(क) अहं ________________________ उत्तिष्ठामि।

(ख) सः ________________________ भोजनं करोति।

(ग) यूयं ________________________ विद्यालयं गच्छथ।

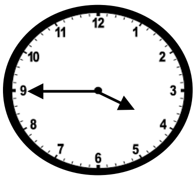
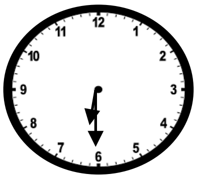
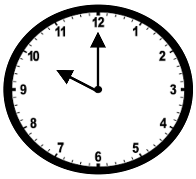

(घ) रामः ________________________ गृहम् आगच्छति

(ङ) वयं ________________________ क्रीडामः।

(च) ते रात्रौ ____________________ शयनं कुर्वन्ति।

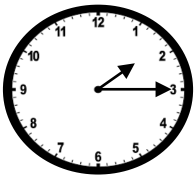
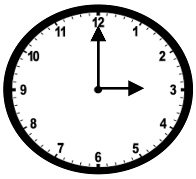
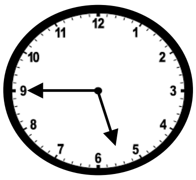

(छ) बालकाः ________________ आपणं गच्छन्ति।

(ज) रेलयानं ________________चलति।

(झ) बालिकाः ________________नृतयन्ति।

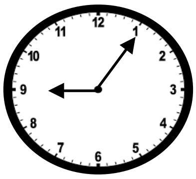
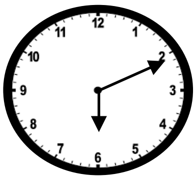

www.rajteachers.com

(ञ) इदानीं________________________।

(ट) अधुना ________________________।

(ठ) इदानीं ________________________।

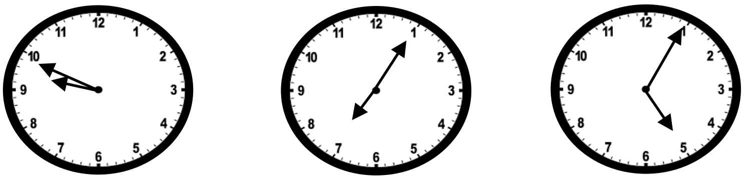

(ड) यूवां ____________________ क्षेत्रं गच्छथः।

(ढ़) सः प्रातः ________________ अल्पाहारं करोति।

(ण) सीता ____________________ पठति।

www.rajteachers.com

उतरम्

(क) पञ्चवादने

(ख) सपादाष्टवादने

(ग) सार्धनववादने

(घ) पादोनचतुर्वादने

(ङ) सार्धषड्वादने

(च) दशवादने

(छ) सपादद्विवादने

(ज) त्रिवादने

(झ) पादोनषड् वादने

(ञ) पञ्चाधिकनववादनम्

(ट) दशाधिकषड्वादनम्

(ठ) पञ्चोनद्विवादनम्

(ड) दशोनदशवादने

(द) पञ्चाधिकसप्तवादने

(ण) पञ्चाधिकपञ्चवादने।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-1

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

प्रथम टेस्ट

अंक तालिका

(11 जनवरी 2017, बुधवार)

कुल अंक :– 20

क्र.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-1

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

द्वितीय टेस्ट

समय :– 45 मिनट पूर्णांक :– 20 अंक

(13 जनवरी 2017, शुक्रवार)

प्रश्न 1 कोष्ठकेषु प्रदत्तैः शब्दैः प्रकृतिप्रत्ययानुसार रिक्तस्थानानि पूरयत– 12

(क) इदं ________________ जलं नास्ति। (पा+अनीयर्)

(ख) ______________ रामः पश्यति। (गम् + शतृ)

(ग) दुष्टाः जनाः ________________ । (हन् + तव्यत्)

(घ) पुस्तकेषु किमपि न ___________ । (लिख् + अनीयर्)

(ङ) जनकं _______________ पुत्रः प्रसन्नः अस्ति। (सेव+शानच्)

(च) सः __________________ धावति। (हस् + शतृ)

(छ) सा __________________पुस्तकं पठति। (चल् + शतृ)

(ज) चौरः ________________ तिष्ठति। (कम्प् + शानच्)

(झ) छात्रैः समये विद्यालयः _______________ । (गम् + तवयत्।)

(ञ) इदं कथनं ________________________ । (कथ्+ अनीयर्)

(ट) ते ___________________ हसन्ति। (भास्+शानच्)

(ठ) अस्माभिः ______________। (ज्ञा + तव्यत्)

प्रश्न 2 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत। 4

पुरा एकस्मिन् वृक्षे एका चटका प्रतिवसति स्म। कालेन तस्याः सन्ततिः जाता। एकदा कश्चित् प्रमत्तः गजः तं वृक्षमधः आगत्य शाखां शुण्डेन अत्रोटयत्। चटकायाः नीडं भुवि अपतत्। तेन अण्डानि विशीर्णांनि। अथ सा चटका व्यलपत्। तस्याः विलापं श्रुत्वा काष्ठकूटः नाम खगः दुःखेन ताम् अपृच्छत् – ''भद्रे! किमर्थं विलपसि?'' इति। चटका अवदत्–– ''दुष्टेनैकेन गजेन मम सन्ततिः नाशिता।''

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

w w w . r

(i) चटका कुत्र प्रतिवसति स्म?

(ii) कस्याः नीडं भुवि अपतत्?

(ख) चटकायाः विलापं श्रुत्वा कः दुःखेन ताम् अपृच्छत्। (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग) निर्देशानुसारम् उत्तरत – 2

(i) 'प्रमत्तः गजः' – इत्यनयोः पदयोः विशेषणं किम्?

(ii) 'व्यलपत्' इति क्रियायाः कर्तृपदं किम्?

(iii) 'तस्याः सन्ततिः जाता' – इत्यत्र 'तस्याः' इति सर्वनामपदं कस्यै प्रयुक्तम्?

(iv) उपर्युक्तगद्यांशात् 'पक्षी' इत्यस्य पर्यायशब्दः चित्वा लिखत।

प्रश्न 3 अधोलिखितम् अपठितं गंद्याशं पठित्वां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत। 4

मनुष्यः यथा कर्म करोति तथा फलम् अपि प्राप्नोति। यदा मानवः शुभं कर्म करोति तदा तत्फलम् अपि शुभं सुखदं लभते किन्तु यदा अशुभं शास्त्रविरुद्धं–लोकविरुद्धं वा कर्म करोति तदा तत्फलम् अपि कटु कष्टदं भवति। अतः सदैव सत्कर्मणाम् एव अनुष्ठानं कर्त्तव्यम्। कादपि दुष्कर्मणां व्यवहारः न करणीयः यथा गंगदत्तः कृतवान् तत्फलञ्च विषमं प्राप्तवान्।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

(i) मानवः यदा शुभं कर्मं करोति तदा फलं किम् लभेते?

(ii) गंगदत्तः कीदृशं फलं प्राप्तवान्?

(ख) कटु कष्टदं फलम् कदा भवति?(पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग) निर्देशानुसारम् उत्तरत – 2

(i) प्राप्नोति इति पदस्य कर्त्ता लेखनीयः?

(ii) भवति इति पदं लङ् लकारे (भूतकाले) परिवर्त्य लिखत।

(iii) 'कदापि' इति पदस्य सन्धि विच्छेदं कृत्वा लिखत।

(iv) 'विपरितं' इत्यस्य पर्यायवाचिशब्दं अनुच्छेदात् चित्वा लिखत।

www.rajteachers.com

उतरम्

प्रश्न 1 उत्तर :–

1. पानीयम्
2. गच्छन्
3. हन्तव्याः
4. लेखनीयम्
5. सेवमानः
6. हसन्
7. चलन्ती
8. कम्पमानः
9. गन्तव्यः
10. कथनीयम्
11. भासमानाः
12. ज्ञातव्यम्

प्रश्न 2 (क) (i) एकस्मिन् वृक्षे। (ii) चटकायाः।

(ख) चटकायाः विलापं श्रुत्वा काष्ठकूटः नाम खगः दुःखेन ताम् अपृच्छत्।

(ग) (i) प्रमत्तः। (ii) चटका। (iii) चटकायै। (iv) खगः।

प्रश्न 3 (क) (i) शुभं सुखदं च। (ii) विषमम्।

(ख) यदा अशुभं शास्त्रविरूद्धं वा कर्म करोति तदा तत्फलम् अपि कटु कष्टदं भवति।

(ग) (i) मनुष्यः। (ii) अभवत्। (iii) कदा + अपि। (iv) विरूद्धम्।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-1

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

द्वितीय टेस्ट

अंक तालिका

(13 जनवरी 2017, शुक्रवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-1

कक्षा—10

विषय—संस्कृत

तृतीय टेस्ट

समय :— 45 मिनट | पूर्णांक :— 20 अंक

(16 जनवरी 2017, सोमवार)

प्रश्न 1 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांश पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि यथानिर्देशं लिखत् — 7

सताम् आचारः सदाचारः इति कथ्यते। सज्जनाः यथा आचरन्ति तथैव आचरणं सदाचारो भवति। ते सर्वैः सह शिष्टतापूर्वकं व्यवहारं कुर्वन्ति। तेषु सत्याचरणं, वाक्संयमः, विनयः, अक्रोध, क्षमा, धर्माचरणमित्यादयः सद्गुणाः दृश्यन्ते। सदाचारस्य सत्तयैव संसारे जनः उन्नतिं करोति। देशस्य, राष्ट्रस्य, समाजस्य, जनस्य च उन्नत्यै सदाचारस्य महती आवश्यकता वर्तते। सदाचारेणैव जनाः ब्रह्मचारिणो भवन्ति। सदाचारेणैव शरीरं परिपुष्टं भवति। सदाचारेण बुद्धिः वर्धते। सदाचारेणैव मनुष्यः सत्यभाषणम् अन्यच्च सत्कर्म कर्तुं प्रवृत्तो भवति। अतएव पूर्वैः महर्षिभिः 'आचारः परमो धर्मः' इत्युक्तम्।

संसारे सर्वत्र सदाचारस्यैव महत्त्वं दृश्यते। ये सदाचारिणो भवन्ति, ते एव सर्वत्र आदरं लभन्ते। वेदरामायणमहाभारतेष्वपि सदाचारस्य महिमा वर्णिता वर्तते। सादाचाराभावेनैव चतुर्वेदविदपि रावणो राक्षस इति कथ्यते। अतः सर्वैः जनैः स्वोन्नत्यै सदा सदाचारः पालनीयः।

(क) एकपदेन उत्तरत — 2

(i) केषाम् आचारः सदाचारः इति कथ्यते?

(ii) के सर्वैः सह शिष्टतापूर्वकं व्यवहारं कुर्वन्ति?

(iii) केन बुद्धिः वर्धते?

(iv) केन जनाः ब्रह्मचारिणो भवन्ति?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत — 3

(i) कया संसारे जनः उन्नतिं करोति?

(ii) महर्षिभिः आचारः कीदृशो धर्मः कथितः?

(iii) सर्वैः जनैः स्वोन्नत्यै सदा कः पालनीयः?

(ग) अस्य अनुच्छेदस्य उपयुक्तं शीर्षक लिखत। 1

(घ) यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरत — $\frac{1}{4} + 4 = 1$

(i) "सदाचानरेणैव शरीरं परिपुष्टं भवति" इत्यस्मिन् वाक्ये कर्तृपदं किमस्ति?

(ii) 'सर्वैः जनैः' इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम्?

(iii) 'क्रोधः' इत्यस्य किं विलोमपदमत्र प्रयुक्तम्?

(iv) "ते एव सर्वत्र आदरं ....।" अत्र पूरणीयं समुचितं क्रियापदं किम्?

www.rajteachers.com

प्रश्न 2 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि यथा निर्देशं लिखत। 7

सतां जनानां संगतिः सत्संगतिः कथ्यते। मानवः यादृशैः जनैः सह वसति तादृशः एव भवति। सज्जनानां सम्पर्केण मनुष्यः सज्जनः भवति उन्नतिं महत्पदं च अलंकरोति। दुर्जनानां संगत्या मनुष्यो दुर्जनो भवति, पतनं विनाशं च प्राप्नोति। अतः मनुष्यस्योपरि संगतेः महान् प्रभावो भवति।

बाल्यकाले विशेषतो बालकस्योपरि संसर्गस्य प्रभावो भवति। ये यादृशैः बालकैः सह उपविशन्ति, उत्तिष्ठन्ति, खादन्ति, पिबन्ति च ते तथैव स्वभावं धारयन्ति। अतः बाल्यकाले दुर्जनैः सह संगतिः कदापि न करणीया।

सज्जनानां संगत्या मनुष्यः उन्नतिं प्राप्नोति। तस्य विद्या कीर्तिश्च वर्धेते। दुर्जनानां संसर्गेण बहवः हानय भवन्ति यथा ––दुर्जनसंसर्गेण मनुष्योऽसद्वृत्तो भवति, दुर्विचारयुक्तो भवति, तस्य बुद्धिर्दूषिता भवति, अतः बुद्धि' क्षीयते मनुष्यः दुर्व्यसनग्रस्तो भवति। अतस्तस्य शरीरं क्षीणं निर्बलं च भवति। तस्य कीर्तिः नयति, सर्वत्रानादरो भवति। अतः स्वयशोवृद्धये ज्ञानवृद्धये सुखस्य शान्तेश्च प्राप्त्यर्थं सर्वैरपि सर्वदा सतसंगतिः करणीया, दुर्जनसंगतिः सदा परिहर्तव्या।

(क) एकपदेन उत्तरत – 2

(i) केषां सम्पर्केण मनुष्यः सज्जनः भवति?

(ii) मनुष्योपरि कस्याः महान् प्रभावो भवति?

(iii) बाल्यकाले कैः सह संगतिः कदापि न करणीया?

(iv) सज्जनानां संगत्या मनुष्यः किं प्राप्नोति?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 3

(i) का सत्संगतिः कथ्यते?

(ii) दुर्जनानां संगत्या मनुष्यः किम् प्राप्नोति?

(iii) कस्य संसर्गेण मनुष्योऽसद्वृत्तो भवति?

(ग) अस्य अनुच्छेदस्य उपयुक्तं शीर्षक लिखत। 1

(घ) यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरत – 1

(i) ''ये यादृशैः बालकैः सह उपविशन्ति'' इत्यस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम् ?

(ii) 'सज्जनानाम्' इतिपदस्य अनुच्छेदे विलोमपदं किम् प्रयुक्तम्?

(iii) 'तस्य कीर्तिः' नश्यति' इत्यस्मिन् वाक्ये सर्वनामपदस्थाने संज्ञापदं किम् ?

(iv) 'क्षीणं शरीरम्' इति पदयोः विशेष्यम् किम् ?

प्रश्न 3 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि यथा निर्देशं लिखत। 6

मेवाडराज्यं बहूनां शूराणां जन्मभूमिः। तस्य राजा राणाप्रतापः सिंहासनम् आरूढवान्। 'हस्तच्युतानां भागानां प्रतिप्राप्तिः कथम्' इति विचिन्त्य सः पुरप्रमुखाणां सभाम् आयोजितवान्। तत्र सः प्रतिज्ञां कृतवान्। 'चित्तोडस्थानं यावत् न प्रतिप्राप्स्यामि तावत् सुवर्णपात्रे भोजनं न करिष्यामि। राजप्रासादे वासं न करिष्यामि। मृदुतल्पे शयनम्

www.rajteachers.com

अपि करिष्यामि' इति। तदा पुरप्रमुखाः अवदन् 'वयम् अपि सुखसाधनानि त्यक्ष्यामः। देशाय यथाशक्ति धनं दास्यामिः। अस्मत्पृत्रान् सैनयं प्रति प्रेषयिष्यामः' इति।

एतदन्तरं ग्रामप्रमुखाः अवदन्–'वयं धान्यागारं धान्येन पूरयिष्यामः। ग्रामे आयुधानि सज्जीकरिष्यामः। युवकान् युद्धकलां बोधयिष्यामः। अद्यैव कार्यारम्भं करिष्यामः' इति। एतत् श्रुत्वा राणाप्रतापः अवदत् ––'यदि वयं सर्वे सम्भूय कार्यं करिष्यामः तर्हि नष्टानि राज्यानि प्रतिप्राप्स्यामः एव। प्रमुखाः वयं यथा व्यवहरिष्यामः तथा जनाः व्यवहरिष्यन्ति।'

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

(i) कस्य राजा राणाप्रतापः सिंहासनम् आरूढवान्?

(ii) ''सुवर्णपात्रे भोजनं न करिष्यामि'' इति कः प्रतिज्ञां कृतवान्?

(iii) ''युवकान् युद्धकलां बोधयिष्यामः'' इति के अवदन् ?

(iv) पुरप्रमुखाः देशाय यथाशक्तिं किम् दास्यन्ति ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 3

(i) मेवाडराज्यं केषां जन्मभूमिः?

(ii) कः पुरप्रमुखाणां सभाम् आयोजितवान् ?

(iii) ''अस्मत्पुत्रान् सैन्यं प्रति प्रेषयिष्यामः'' इति के अवदन्?

(ग) अस्य अनुच्छेदस्य उपयुक्तं शीर्षक लिखत। 1

(घ) यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरत – 1

(i) "तत्र सः प्रतिज्ञां कृतवान्'' इत्यस्मिन् वाक्ये सर्वनामस्थाने संज्ञापदं किम्?

(ii) ''तदा पुरप्रमुखाः ....'' इत्यत्र समुचितं क्रियापदं किमस्ति ?

(iii) ''...................... धान्यागारं धान्येन पूरयिष्यामः'' – अत्र कर्तृपदं किमस्ति ?

(iv) 'अद्यैव' इति पदस्य सन्धि–विच्छेदं कृत्वा लिखत।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

उतरम्

प्रश्न 1 (क) (i) सताम् (ii) सज्जनाः (iii) सदाचारेण (iv) सदाचारेण।

(ख) (i) सदाचारस्य सन्तयैव संसारे जनः उन्नतिं करोति।

(ii) महर्षिभिः आचारः परमो धर्मः कथितः

(iii) सर्वैः जनैः स्वोन्नत्यै सदा सदाचारः पालनीयः।

(ग) सदाचारस्य महत्वम्

(घ) (i) शरीरम् (ii) सर्वैः (iii) अक्रोधः (iv) लभन्ते

प्रश्न 2 (क) (i) सज्जनानाम् (ii) संगतेः (iii) दुर्जनैः (iv) उन्नतिम्

(ख) (i) सतां जनानां संगतिः सत्संगतिः कथ्यते।

(ii) दुर्जनानां संगत्या मनुष्यः पतनं विनाशं च प्राप्नोति।

(iii) दुर्जनसंसर्गेण मनुष्योऽसद्वृतो भवति।

(ग) सत्संगतेः महत्वम्।

(घ) (i) उपविशन्ति।(ii) दुर्जनानाम्।(iii) दुर्जनस्य। (iv) शरीरम्।

प्रश्न 3 (क) (i) मेवाड़राज्यस्य। (ii) राणाप्रतापः। (iii) ग्रामप्रमुखाः। (iv) धनम्।

(ख) (i) मेवाड़राज्यं बहूनां शूराणां जन्मभूमिः।

(ii) राणाप्रतापः पुरप्रमुखाणां सभाम् आयोजितवान्।

(iii) ''अस्मत्पुत्रान् सैन्यं प्रति प्रेषयिष्यामः'' इति पुरप्रमुखाः अवदन्।

(ग) राणाप्रतापः।

(घ) (i) राणा प्रतापः।(ii) अवदन् (iii) वयम् (iv) अद्य + एव

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-1

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

तृतीय टेस्ट

अंक तालिका

(16 जनवरी 2017, सोमवार)

कुल अंक :– 20

क्र.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-1

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

बड़ा पेपर

समय :– 2 घण्टे पूर्णांक :– 50 अंक

(19 जनवरी 2017, गुरूवार)

प्रश्न 1 स्वपाठ्यपुस्तकात् पञ्च श्लोकाः लिखत। 10

प्रश्न 2 घटिकाचित्रसाहाय्येन अंकानां स्थाने संस्कृतशब्देषु समयलेखनीयम् – 8

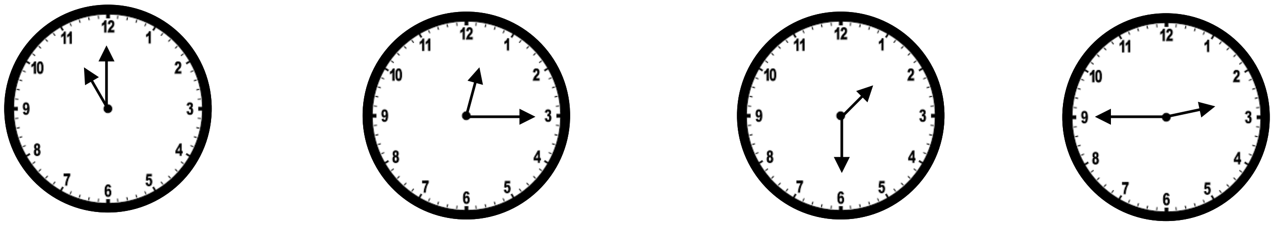

(i) कृषकः .... क्षेत्रं गच्छति।

(ii) विद्यालये .... अर्द्धावकाशः भवति।

(iii) अहं .... शयनं करोमि।

(iv) छात्राः .... क्रीडन्ति।

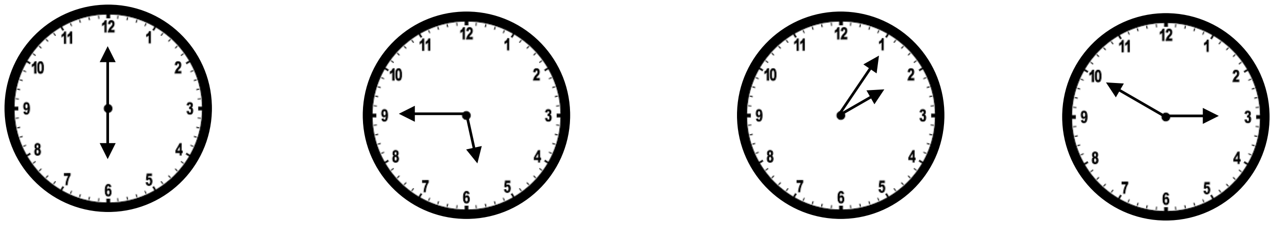

(v) बालिकाः .... व्यायामं करोति।

(vi) नृपः .... उतिष्ठति।

(vii) जनाः .... नृत्यन्ति।

(viii) निर्धनाः .... धनं प्राप्नुवन्ति।

प्रश्न 3 कोष्केषु प्रदत्तैः शब्दैः प्रकृति प्रत्ययानुसाम् रिक्तस्थानानि पूरयत् – 8

(i) समाचारपत्रं सर्वदा ....। (पठ्+ अनीयर्)

(ii) जनानां सहयोगः ....। (ग्रह + तव्यत्)

(iii) लता फलं .... गच्छति। (खाद् + शतृ)

(iv) समक्षं .... पुरूष एव श्रेष्ठः।(वर्त् + शानच्)

(v) अहं .... न खादामि। (चल् + शतृ)

(vi) लोकहितं मम ....। (कृ + अनीयर्)

(vii) तेन चलनचित्रं ....। (दृश + तव्यत्)

(viii) मोहनः .... गृहकार्यं करोति। (हस् + शतृ)

प्रश्न 4 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – 4

www.rajteachers.com

इयं संस्कृत–भाषा विश्वस्य सर्वासु भाषासु श्रेष्ठतमा अस्ति। प्राचीन भारते इयं संस्कृतभाषा लोकभाषा आसीत्। अनया च सम्पूर्णं भारतवर्ष एकसूत्रे निबद्धम् आसीत्। भारतस्य संस्कृतिः संस्कृतादेव निःसृता अद्यापि भारतवर्षम् उपकरोति। वस्तुतः संस्कृतभाषैव भारतस्य प्राणभूता भाषाऽस्ति। अस्माकं प्रीचनं ज्ञानं संस्कृतभाषायां निबद्धं वर्तते, अतः अस्याः भाषायाः ज्ञानं सर्वेषां कृते आवश्यकं वर्तते।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

(i) प्राचीनभारते का लोकभाषा आसीत्?

(ii) अस्माकं प्राचीनं ज्ञानं कस्यां भाषायां निबद्धं वर्तते?

(ख) कया भारतवर्ष एकसूत्रे निबद्धम् आसीत्? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग) निर्देशानुसारम् उत्तरत – 2

(i) उपर्युक्तगद्यांशे 'अनया' इति सर्वनापदस्य स्थाने संज्ञापदं किम्?

(ii) 'प्राचीनं ज्ञानम्' .... इत्यत्र विशेष्यपदं किम्?

(iii) .... भाषायाः ज्ञानं सर्वेषां कृते आवश्यकं वर्तते।

अस्मिन् वाक्ये रिक्तस्थाने पूरणीयसर्वनामपदं किम्?

(iv) ''भारतस्य संस्कृतिः संस्कृतादेव निःसृता।'' इत्यत्र संज्ञापदं किम् ?

प्रश्न 5 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – 4

अस्माकं देशे षड् ऋतवः नवचेतनासञ्चारणाय समायान्ति। तत्रापि वर्षाकालं दृष्ट्वा सर्वे नन्दन्ति। अयं ग्रीष्मानन्तरं समायाति। वर्षाकाले आकाशे मेघाः आयान्ति। ये गर्जन्ति वर्षन्ति च। सौदामिन्यः स्फुरन्ति। सर्वत्र जलं भवति। वर्षाजलैः स्नाता वसुन्धरा मोदते। सर्वत्र हरीतिमा विभाति। वर्षाकाले मण्डूकाः रटन्ति। मयूराः नृत्यन्ति। वृक्षाः पल्लविताः भवन्ति। निर्झराः मधुरं नदन्ति, नद्यः वेगेन प्रवहन्ति। वर्षाकाले ग्रामे मार्गाः पडक्मयाः भवन्ति। जलाशयाः, कूपाः अपि पूर्णाः भवन्ति।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

(i) कं कालं दृष्ट्वा सर्वे नन्दन्ति?

(ii) कदा ग्रामे मार्गाः पड़क्मयाः भवन्ति?

(ख) अस्माकं देशे षड् ऋतवः किं कर्तुं समायान्ति? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग) निर्देशानुसारम् उत्तरत – 2

(i) ''अयं ग्रीष्मानन्तरं समायाति'' –– इत्यस्मिन् वाक्ये 'अयं' सर्वनाम पदस्थाने संज्ञापदं किम् ?

(ii) ''मयूराः ....।'' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम्?

(iii) 'षड् ऋतवः' –– इत्यत्र विशेषणपदं किमस्ति?

(iv) ''वर्षाकाले आकाशे मेघाः आयान्ति।'' अस्मिन् वाक्ये कर्तृपदं किम् ?

प्रश्न 6 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – 8

www.rajteachers.com

दीपावली अस्माकं राष्ट्रियोत्सवः वर्तते। अस्मिन् उत्सवे सर्वे जनाः परस्परं भेदभावं विस्मृत्य आनन्दमग्नाः भवन्ति। त्रेतायुगे कैकेय्याः वरयाचनात् अयोध्यायाः राज्ञा दशरथेन रामाय चतुर्दशाणां वर्षाणां वनवासः प्रदत्तः। श्रीरामः अस्मिन् एव दिने सीतालक्ष्मणाभ्यां सह अयोध्यां प्रत्यावर्तितवान्। तान् स्वागतं व्याहर्तुम् अयोध्यावासिनः नगरे सर्वत्र दीपान् प्रज्वालितवन्तः। तदा आरभ्य अद्यावधिः प्रतिवर्षं कार्तिकमासे अमावस्यायां तिथौ भारते दीपावली–महोत्सवः महता उत्साहेन आयोजितः भवति।

दीपावल्यां जनाः गृहाणि परिष्कुर्वन्ति। अस्मिन्नवसरे ते स्वमित्रेभ्यः बन्धुभ्यश्च उपहारान् यच्छन्ति, परम्परम् अभिनन्दन्ति च बालकेभ्यः मिष्ठान्नं यछन्ति। सर्वे जनाः लक्ष्मी–गणेशयोः पूजनं कुर्वन्ति। पितरः स्वसन्ततिभ्यः स्फोटनकानि ददति। अस्मिन् महोत्सवे सर्वे सर्वेभ्यः सुखाय समृद्धये च शुभेच्छाः प्रकटयन्ति।

(क) एकपदेन उत्तरत – 2

(i) कस्याः वरयाचनात् दशरथेन रामाय वनवासः प्रदत्तः ?

(ii) श्रीरामः काभ्यां सह अयोध्यां प्रत्यावर्तितवान्?

(iii) कदा जनाः गृहाणि परिष्कुर्वन्ति?

(iv) पितरः स्वसन्ततिभ्यः कानि ददति?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 3

(i) सर्वे जनाः किम् विस्मृत्य आनन्दमग्नाः भवन्ति?

(ii) दशरथेन रामाय कति वर्षाणां वनवासः प्रदत्तः?

(iii) भारते कदा दीपावली–महोत्सवः आयोजितः भवति?

(ग) अस्य अनुच्छेदस्य उपयुक्तं शीर्षकं लिखत। 1

(घ) यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरत– 2

(i) 'राज्ञा दशरथेन' इत्यनयोः पदयोः किं विशेषणपदम्?

(ii) अस्मिन् अनुच्छेदे 'ते' इति सर्वनामपदस्य स्थाने किं संज्ञापदम्?

(iii) ''बालकेभ्यः मिष्ठान्नं यच्छन्ति'' –– इति वाक्ये क्रियापदं किम्?

(iv) उपर्युक्तगद्यांशात् 'दुःखाय' इति पदस्य विलोमपदं चित्वा लिखत।

प्रश्न 7 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – 8

पुण्योऽस्माकं देशः भारतवर्षः। न केवलं भौगोलिकदृष्ट्या अपितु सांस्कृतिकदृष्ट्या अपि अस्य देशस्य महत्त्वपूर्णं स्थानं वर्तते। विश्वेऽस्मिन् भारतीयसंस्कृतिः विश्ववन्द्याः सर्वग्राह्याश्च। भारतदेशे विभिन्नसम्प्रदायानां विविधभाषाणाम्, अनेकदेवानाम्, भिन्नभिन्नानां दर्शनानां च प्रचारः प्रचलत्येव। तथापि भारतीयानां 'भिन्नत्वे एकत्वमिति' कथनं सर्वेष्वपि क्षेत्रेषु दृश्यते।

भारतदेशः विश्वस्य सर्वोत्कृष्टं वृहत्स्वरूपात्मकं जनतन्त्रात्मकं राष्ट्रं वर्तते। अत्र देवस्वरूपः हिमालयः मुकुटमणिरिव शोभते। भारते मधुरजलयुक्ताः गंगायमुनासरयूकृष्णादयः नद्यः वहन्ति। अयं देशः नानातीर्थैः रमणीयः, मुनिजनदेवैः च वन्दनीयोत्रस्ति। भारतस्य भूमिः अध्यात्ममयी, गौरवपूर्णा, शान्तिवहा, सुखदा, सस्यश्यामला, हिरण्यरूपा, अतिकमनीया चास्ति।रत्नाकरोत्रपि स्वस्य रत्नाकरत्वं पुरपि प्राप्तुं भारतभव्यभूमेः चरणौ वृणीते।

भारतदेशः देवैरुपास्यः मुनिभिश्च सेव्यः वर्तते। वेदपुराणेषु अपि अस्य महिमा वर्णिता। वस्तुतः धन्यतमोऽयं भारतदेशः।

(क) एकपदेन उत्तरत – 2

w w w . r

(i) अस्माकं देशः भारतवर्षः कीदृशः?

(ii) विश्वेऽस्मिन् का संस्कृतिः विश्ववन्द्याः?

(iii) अत्र कः मुकुटमणिरिव शोभते।

(iv) वेदपुराणेषु अपि कस्य महिमा वर्णिता?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 3

(i) भौगोलिकदृष्ट्या कस्य महत्त्वपूर्णं स्थानं वर्तते ?

(ii) भारतीयानां किम् कथनं सर्वेष्वपि क्षेत्रेषु दृश्यते?

(iii) विश्वस्य सर्वोत्कृष्टं जनतन्त्रात्मकं राष्ट्रं किम् वर्तते?

(ग) अस्य अनुच्छेदस्य उपयुक्तं शीर्षकं लिखत? 1

(घ) यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरत – 2

(i) ''अस्य देशस्य महत्त्वपूर्णं स्थानं ....।'' अत्र समुचितं पूरणीयक्रियापदं किमस्ति?

(ii) 'देवस्वरूपः हिमालयः' –– अत्र विशेषणपदं किम्?

(iii) ''वेदपुराणेषु अपि 'अस्य' महिमा वर्णिता।'' इत्यत्र सर्वनामपदस्थाने समुचितं संज्ञापदं किम्?

(iv) 'भारतदेशः विश्वस्य सर्वोत्कृष्टं राष्ट्रं वर्तते –– अत्र कर्तृपदं किम्?

www.rajteachers.com

उत्तरम

प्रश्न 2. (क) एकादशवादने। (ख) सपादद्वादशवादने। (ग) सार्धैकवादने।

(घ) वादोनत्रिवादेन। (ङ) षड्वादने। (च) पादोनषड्वादने।

(छ) पञ्चाधिकद्विवादने। (ज) दशोनत्रिवादने।

प्रश्न 3. (क) पठनीयम् । (ख) ग्रहीतव्यः। (ग) खादन्ती।

(घ) वर्तमानः। (ङ) चलन्। (च) करणीयम्।

(छ) दष्टव्यम्। (ज) हसन्।

प्रश्न 4. (क) (i) संस्कृतभाषा (ii) संस्कृतभाषायम्

(ख) संस्कृतभाषया भारतवर्षं एकसूत्रे निबद्धम् आसीत्।

(ग) (i) संस्कृतभाषया। (ii) ज्ञानम्।

(iii) अस्याः (iv) संस्कृतिः

प्रश्न 5. (क) (i) वर्षाकालम्। (ii) वर्षाकाले।

(ख) अस्माकं देशे षड् त्रतवः नवचेतनासञ्चारणाय समायन्ति।

(ग) (i) वर्षाकालः। (ii) नृत्यन्ति।

(iii) षड् (iv) मेघाः।

प्रश्न 6. (क) (i) कैकेय्याः। (ii) सीतालक्ष्मणाभ्याम्।

(iii) दीपावल्याम्। (iv) स्फोटनकानि।

(ख) (i) सर्व जनाः परस्परं भेदभावं विस्मृत्य आनन्दमग्नाः भवन्ति।

(ii) दशरथेन रामाय चतुर्दशाणां वर्षाणां वनवासः प्रदत्तः।

(iii) भारते प्रतिवर्षं कार्त्तिकमासे अमावस्यायां तिथौ दीपावली – महोत्सवः आयोजितः भवति।

(ग) (i) दीपावली महोत्सवः।

(घ) (i) राज्ञा। (ii) जनाः। (iii) यच्छल्ति। (iv) सुखाय।

प्रश्न 7. (क) (i) पुण्यः। (ii) भारतीयसंस्कृतिः।

(iii) हिमालयः। (iv) भारतवर्षस्य।

(ख) (i) भौगोलिक दृष्ट्या भारतदेशस्य महत्वपूर्णं स्थानं वर्तते।

(ii) भारतीयानां भिन्नत्वे एकत्वमिति कथनं सर्वेष्वपि क्षेत्रेषु दृश्यते।

(iii) विश्वस्य सर्वोत्कृष्टं जनतन्त्रात्मकं राष्ट्रं भारतदेशः वर्तते।

(ग) (i) पुण्यो भारतवर्षः।

(घ) (i) वर्तते। (ii) देवस्वरूपः । (iii) भारतदेशस्य। (iv) भारतदेशः।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-1

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

बड़ा पेपर

अंक तालिका

(19 जनवरी 2017, गुरूवार)

कुल अंक :– 50

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

3. अध्यापक की कार्य योजना

टेस्ट शैड्यूल और सिलेबस
कक्षा – 10
विषय – संस्कृत

Book Let No - 2

प्रथम टेस्ट (21 जनवरी 2017, शनिवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	पठितावबोधनम् – पठित सामग्रीम् आधृत्य अवबोधनकार्यम् – एकः गद्यांशः	5
	एकतः शतपर्यन्तं संख्याज्ञानम्	1

द्वितीय टेस्ट (24 जनवरी 2017, मंगलवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	पठितावबोधनम् – पठित सामग्रीम् आधृत्य अवबोधनकार्यम् – एकः नाट्यांशः	5
	एकतःपञ्चाशत पर्यन्तं संख्याज्ञानम्	1

तृतीय टेस्ट (28 जनवरी 2017, शनिवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	पठितावबोधनम् – पठित सामग्रीम् आधृत्य अवबोधनकार्यम् – एकतःपञ्चाशततः पद्यांशः	5
	शब्दार्थमेलनम्	3

	बड़ा टेस्ट (1 फरवरी 2017, बुधवार)	
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	पठितावबोधनम् – पठित सामग्रीम् आधृत्य अवबोधनकार्यम् – एकः गद्यांशः, एकः पद्यांशः, एकः नाट्यांशः	15
	एकतः शतपर्यन्तं संख्याज्ञानम्	1
	शब्दार्थमेलनम्	3
		कुल अंक = 19

नोट – यह अंकभार मा.शि.बो. अनुसार है। सुविधा की दृष्टि से प्रत्येक छोटा टेस्ट 20 अंक तथा बड़ा टेस्ट 50 अंक का है।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-2

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

प्रथम टेस्ट

समय :– 45 मिनट | पूर्णांक :– 20 अंक

(21 जनवरी 2017, शनिवार)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत 5

अथ सा कन्या धात्रीमुखेनातिथं स्नानाय प्ररितवती। स्नानशुद्ध प्ररितवती। स्नानशुद्धायातिथये तैलमामकं चायच्छत्। फलकमारूह्म प्राड्गणकदलीदलं लवित्वा तत्रासनं भोजनाधारं च कृतवती। पेयोपहारपूर्वं भोजनं घृतसहितोदनं व्यञ्जनं च तस्मै दत्तवती। मध्ये मध्ये च विविधभोज्यादि प्रकारान् वर्णयित्वा रूचिमपि वर्धितवती। अन्ततः शिशिरवरिणा पेयमाचमनं च प्रदत्तवती। भुक्ते तु तस्मिन् तयास्य शयनव्यवस्थापि कृता।

एवं कन्यागुणसम्पदा समाकृष्टः शक्तिकुमारस्तां विधिवदुपयम्य नीतवान्।

(क) एकपेदन उत्तरत – 1

i.सा कन्या कम् स्नानाय प्रेरितवती?

ii.कः कन्यां विधिवदुपयम्य नीतवान्?

(ख) कन्या कस्मै तैलमामलकं चायच्छत् (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)''व्यञ्जनं च तस्मै दत्तवती।'' अत्र 'तस्मै' इति सर्वनामस्थाने संज्ञापदं किम्? 1

(घ)''सा कन्या'' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम्? 1

(ङ)'स्नेहम्' इति पदस्य पर्यायपदं गद्यांशात् चित्वा लिखत। 1

2. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत– 5

विचित्रा दैवगतिः। तस्यामेव रात्रौ तस्मिन् गृह कश्चन चौरः गृहाभ्यन्तरं प्रविष्टः। तत्र निहितामेकां मञ्जूषाम् आदाय पलायितः। चौरस्य पादध्वनिना प्रबुद्धोऽतिथिः चौरशंड्कया तमन्वधाभत अगृह्णाच्च, परं विचित्रमघटत। चौरः एव उच्चै क्रोशितुमारभत् ''चौराऽयं चौरोऽयम्'' इति। तस्य तारस्वरेण प्रबुद्धाः ग्रामवासिनः स्वगृहाद् निष्क्रम्य तत्रागच्छन् वराकमतिथिमेव च चौंर गत्वाऽभर्त्सयन्। यद्यपि ग्रामस्य आरक्षी एवं चौ आसीत् तत्क्षणमेव रक्षापुरूषः तम् अतिथिं चौरोऽयम् इति प्रख्याप्य कारागृहों प्राक्षिपत्।

(क) एकपेदन उत्तरत – 1

i.कीदृशी दैवगतिः?

ii.कः एव उच्चैः क्रोशितुमारभत्?

(ख) ग्राम वासिनः कम् चौरं मत्वाऽभर्त्सयन्? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)उपर्युक्तगद्यांशात् 'आगच्छन्'इति क्रियायाः कर्तृपदं चित्वा लिखत। 1

www.rajteachers.com

(घ)'प्रबुद्धः अतिथिः'–इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम्? 1

(ङ)'प्रविश्य' इत्यस्य विलोमपदं गद्यांशात् चित्वा लिखित। 1

3. अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत 5

अथ राजानं मुनिरूवाच– " मन्ये भवदीयस्य प्रश्नत्रयस्य समाधानमस्य जनस्य परिवर्तितमानसस्य सेवयैव जातम्। मुनि पुनरपि विरादी जनस्य परिवर्तितमानस्य सेवयैव जातम्। मुनिः पुनरपि विशदी कुर्वन्नकथयत्–अयमेव श्रेष्ठः समयः यत्र मावनः परापकारे किस्मन्नपि कर्मणि वा व्यपृतः। सामक्षं वर्धमानः पुरूष एव श्रेष्ठ कस्याति सहायतां कामयमानः। सेवैव श्रेष्ठं कर्म येन हृदयपरिवर्तनमपि जायते।" राजा मुनेरूत्तरप्रदानपद्धत्या प्रमुदितः भूत्वा स्वनगंर गतः।

(क) एकपेदन उत्तरत – 1

i.राजानं कः उवाच?

ii.राजा प्रमुदितः भूत्वा कुत्र गतः?

(ख)कःपुरूषः श्रेष्ठः? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'श्रेष्ठः समयः'–इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम्? 1

(घ)उपर्युक्तगद्यांशात् 'उवाच' इति क्रियायाः कर्तृपदं चित्वा लिखत। 1

(ङ)'नरः' इत्यस्य पर्यायपदं गद्यांशात् चित्वा लिखित। 1

1. अधोलिखिताः संख्याः संस्कृतभाषायां शब्देषु लिखत – 5

(क) 17 –	(च) 26 –
(ख) 36 –	(छ) 48 –
(ग) 45 –	(ज) 16 –
(घ) 39 –	(झ) 34 –
(ड़) 13 –	(ञ) 29 –

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

उत्तर

प्रश्न 1 (क) (1) अतिथिम् । (2) शाक्तिकुमारः ।
(ख) कन्या अतिथये तैलमामलक चायच्छत् ।
(ग) शाक्मिकुमाराय । (घ) प्रेरितवती । (ड) तैलम् ।

प्रश्न 2 (क) (1) विचित्रा । (2) चौरः
(ख) ग्रामवासिनः अतिथिमेव चौरं मत्वाऽभर्त्सयन्।
(ग) ग्रामवासिनः । (घ) प्रबुद्धः । (ड) निष्क्रम्य ।

प्रश्न 3 (क) (1) मुनिः । (2) स्वनगरम् ।
(ख) कस्यापि सहायतां कामयमानः समक्ष वर्तमानः पुरूषः एव श्रेष्ठः ।
(ग) श्रेष्ठः । (घ) मुनिः । (ड़) निष्क्रम्य

प्रश्न 4 (क) सप्तदश (ख) षट्त्रिशंत् (ग) पञ्चचत्वारिंशत् (घ) एकोनचत्वारिंशत् /नवत्रिंशत् (ड) त्रयोदश
(च) षडविंशातिः (ध) अष्टचत्वारिंशत (ज) षोडश (झ) चतुस्त्रिंशत्
(ञ) एकोनत्रिशत् / नवविंशातिः

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-2

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

प्रथम टेस्ट

अंक तालिका

(21 जनवरी 2017, शनिवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-2

कक्षा—10

विषय—संस्कृत

द्वितीय टेस्ट

समय :— 45 मिनट पूर्णांक :— 20 अंक

(24 जनवरी 2017, मंगलवार)

1. अधोलिखितं नाट्याशं पठित्वा प्रश्ननानाम् उत्तराणि लिखत 5

रामः — कथमस्मत् समानाभिजनौ संवृतौ?
विदूषक — किं द्रायोरप्येकमेव प्रतिवचनम्?
लवः — भ्रातरावावां सोदर्यो।
रामः — समरूपः शरीरसन्निवेशः। वयसस्तु न किञ्चिदन्तरम्।
लवः — आवां यमलौ।
रामः — सम्प्रति युज्यते। किं नामधेयम्?
लवः — आर्यस्य वन्दनायां लव इत्यात्मानं श्रावयामि (कुशं निर्दिश्य) आर्योऽपि गुरूचरणवन्दनायाम्
कुशः — अहमपि कुश इत्यात्मानं श्रावयामि।
रामः — अहोः उदात्तरम्यः समुदाचारः।
किं नामधेयो भवतोर्गुरूः?

(क) एकपदेन उत्तरत — 1

i.लवकुशयोः शरीरसन्निवेशः कीदृशः आसीत्?

ii.कुशलवौ कीदृशौ भ्रातरौ आस्ताम्?

(ख)कुशलवयोः समुदाचारः कीदृशः आसीत्? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'आवां यमलौ' — अत्र 'आवाम्' इति सर्वनामपदं काभ्यां प्रयुक्तम्? 1

(घ)'सहोदरौ' इति पदस्य पर्यायपदं चित्वा लिखित। 1

(ङ)''अहमपि कुश इत्यात्मानं श्रावयामि।'' अत्र क्रियापदं किम्? 1

2. अधोलिखितं नाट्यांश पठित्वा प्रश्ननानाम् उत्तराणि लिखत— 5

विदूषकः :— (जनान्तिकम्) अहं पुनः पृच्छामि। (प्रकाशम्) किं नामधेया युवयोर्जननी?
लवः :— तस्याः द्वे नामनी।
विदूषकः— कथमिव?
लवः— तपोवनवासिनो देवीति नाम्नाह्वयन्ति, भगवान् वाल्मीकिर्वधूरिति।
रामः — अपि च इतस्तावद् वयस्य!
मुहूर्तमात्रम्।
विदूषकः— (उपसृत्य) आज्ञापयतु भवान्।
रामः — अपि कुमारयोरनयोरस्माकं च सर्वथा समरूपः कुटुम्बवृत्तान्तः?

(क) एकपदेन उत्तरत — 1

i.''किं नामधेया युवयोर्जननी?'' इति कः पृच्छति?

ii.कस्याः द्वे नामनी?

(ख)तपोवनवासिनो सीतां केन नाम्नाह्वयन्ति स्म्? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

www.rajteachers.com

(ग)''तस्याः द्वे नामनी'' – अत्र 'तस्याः' इति सर्वनामपदं कस्यै प्रयुक्तम्? 1

(घ)'द्वे नामनी' – इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम्? 1

(ङ)''तपोवनवासिनो देवीति नाम्नाह्वयन्ति।'' अत्र कर्त्तृपंद किम्? 1

3. अधोलिखितं नाट्यांश पठित्वा प्रश्ननाम् उत्तराणि लिखत 5

चाणक्यः – भो श्रेष्ठिन्। अलमाशङ्कया। भीताः पूर्वराजपुरूषाः पौराणामिच्छतामपि गृहेषु गृहजनं निक्षिप्य देशान्तरं व्रजन्ति। ततस्तत्प्रच्छादनं दोषमुत्पादयति।

चन्दनदासः – एवं नु इदम्। तस्मिन् समये आसीदस्मद्गृहे अमात्यराक्षसस्य गृहजन इति।

चाणक्यः – पूर्वम् 'अनतम्', इदानीम् 'आसीत्' इति परस्परविरूद्धे वचने।

चन्दनदासः – आर्य! तास्मिन् समये आसीदस्मद्गृहे अमात्यराक्षसस्य गृहजन इति।

चाणक्यः – अथेदानीं क्व गतः?

चन्दनदासः – न जानामि।

चाणक्यः – कथं न ज्ञायते नाम? भो श्रेष्ठिन्! शिरसि भयम्, अतिदूरं तत्प्रतिकारः।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

i.कस्य गृहे अमात्यराक्षसस्य गृहजन आसीत्?

ii.पूर्वम् 'अनृतम्' इदानीम् 'आसीत्' इति कीदृशे वचने?

(ख)के पौराणामिच्छतामपि गृहेषु गृहजंन निक्षिप्य देशान्तरं व्रजन्ति? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'अस्मद्गृहेः–अत्र 'अस्मद्' इति सर्वनामशब्दं कस्मै प्रयुक्तम्? 1

(घ)उपर्युक्तनाट्यांशात् 'सत्यम्' इति पदस्य विलोमपदं चित्वा लिखत। 1

(ङ)'भीताः राजपुरूषाः'–इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम्? 1

2. अधोलिखिताः संख्याः संस्कृतभाषायां शब्देषु लिखत – $10\times\frac{1}{2}=5$

(क) 52 – (च) 95 –
(ख) 66 – (छ) 88 –
(ग) 73 – (ज) 93 –
(घ) 86 – (झ) 63 –
(ड़) 89 – (ञ) 58 –

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

उत्तर

प्रश्न 1 (क) (1) समरूपः । (2) यमलौ ।

(ख) कुशलवयोः समुदाचारः उदात्तरम्यः आसीत्।

(ग) कुशलवाभ्याम् । (घ) सोदर्यौ । (ङ) श्रावयामि।

प्रश्न 2 (क) (1) विदूषकः । (2) सीतायाः

(ख) तपोवनवासिनो सीतां देवीति नाम्नाह्वयन्ति स्म।

(ग) सीतायैः । (घ) द्वे । (ङ) तपोवनवासिनः ।

प्रश्न 3 (क) (1) चन्दनदासस्य । (2) परस्परविरूद्धे ।

(ख भीताः राजपुरूषाः पौराणामिच्छतामपि गुहेषु गृहजनं निक्षिप्य देशान्तरं व्रजन्जि ।

(ग) चन्दनदासाय। । (घ) अनृतम् । (ड़) भीताः।

प्रश्न 4 (क) द्विपञ्चाशत् (ख) षट्षष्टिः

(ग) त्रिसप्ततिः (घ) षडशीतिः (ङ) एकोननवतिः / नवाशीतिः

(च) पञ्चनवतिः (ध) अष्टाशीतिः (ज) त्रिनवतिः

(झ) त्रिषष्टिः (ञ) अष्टपञ्चाशत्

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-2

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

द्वितीय टेस्ट

अंक तालिका

(24 जनवरी 2017, मंगलवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-2

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

तृतीय टेस्ट

समय :– 45 मिनट   पूर्णांक :– 20 अंक

(28 जनवरी 2017, शनिवार)

1. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत 5

आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः।
नास्त्युद्यमसमो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति।।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

i.मनुष्याणां शरीरस्थः महान् शत्रुः कः?

ii.केन समः बन्धुः नास्ति?

(ख)किं कृत्वा मनुष्यः न अवसीदति? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'यं कृत्वा'–अत्र 'यम्' इति सर्वनामपदं कस्मै पर्युक्तम्? 1

(घ)उपर्युक्तनाट्यांशात् 'मित्रम्' इति पदस्य विलोमपदं चित्वा लिखत। 1

(ङ)'महान् रिपुः'–इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम्? 1

2. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत– 5

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणो,
बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः।
पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः,
करी च सिंहस्य बलं न मूषकः।।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

i.कः गुणं वेत्ति?

ii.वसन्तस्य गुणं को वेत्ति?

(ख)बलं कः वेत्ति कश्च न वेत्ति (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'निर्गुणः' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम्? 1

(घ)'बली' इति पदस्य विलोमपदं किम्। 1

w w w . l

(ङ)'काकः'–इत्यस्य पर्यायपदं पद्यांशात् चित्वा लिखतः। 1

3. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत 5

व्यायामं कुर्वतो नित्यं विरूद्धमपि भोजनम्।

विदग्धमविदग्धं वा निर्दोषं परिपच्यते।।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

i.नित्यं किं करणीयम्?

ii.व्यायामं कुर्वतः भोजनं कथं परिपच्यते?

(ख)किं कुर्वतः विरुद्धमपि भोजनं परिपच्यते? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'भोजनम्' इति पदस्य क्रियापदं किम्? 1

(घ)'विदग्धम्' इति पदस्य विलोमपदं किम्? 1

(ङ)'दोषरहितम्'–इत्यस्य समानार्थकपदं पद्यांशात् चित्वा लिखतः। 1

4.उचित शब्दमेलनं कृत्वा लिखत– $10\times\frac{1}{2}=5$

(क)	ख
(1) रसालम्	शिवः
(2) चत्वरे	जननी
(3) पशुपतिः	आम्रम्
(4) अम्बा	तापः
(5) हिमकरः	प्रांगणे
(6) उष्णः	सर्पः
(7) भोजनम्	श्रृगालः
(8) उरगः	चन्द्रः
(9) जम्बुकः	वने
(10) कानने	अशनम्

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

उत्तर

प्रश्न 1 (क) (1) आलस्यम् । (2) उद्यमेन ।

(ख) उद्यमं कृत्वा मनुष्यः न अवसीदति।

(ग) उद्यमाय् । (घ) शत्रुः । (ङ) महान् ।

प्रश्न 2 (क) (1) गुणी । (2) पिकः ।

(ख) बलं बली वेत्ति निर्बलश्च न वेत्ति।

(ग) वेत्ति । (घ) निर्बलः । (ङ) वायसः ।

प्रश्न 3 (क) (1) व्यायामम् । (2) निर्दोषम् ।

(ख व्यायामं कुर्वतः विरूद्धमपि भोजनं परिपच्यते।

(ग) परिपच्यते । (घ) अविदग्धम् । (ड़) निर्दोषम्।

प्रश्न 4

(क)	ख
(1)	आम्रम्
(2)	प्रांगणे
(3)	शिवः
(4)	जननी
(5)	चन्द्रः
(6)	तापः
(7)	अशनम्
(8)	सर्पः
(9)	शृगालः
(10)	वने

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-2

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

तृतीय टेस्ट

अंक तालिका

(28 जनवरी 2017, शनिवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-2

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

बड़ा टेस्ट

समय :– 2 घण्टे | पूर्णांक :– 50 अंक

(1 फरवरी 2017, बुधवार)

1. अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत 5

अस्ति देउलाख्यो ग्रामः। तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसतिस्म। एकदा केनापि आवश्यककार्येण तस्य भार्या बुद्धिमती पुत्रद्वयोयेता पितुर्गृहृ प्रति चलिता। मार्गे गहनकानने सा एकं व्याघ्र ददर्श। सा व्याघ्रमागच्छन्तं दृष्ट्वा धाष्टर्यात् पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद–''कथमेकैशो व्याघ्रभक्षणाय कहलं कुरूथः? अयमेकस्तावद्विभज्य भुज्यताम् पश्चाद् अन्यो द्वितीयः कश्चिल्लक्ष्यते।''

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

i.राजसिंहः कुत्र वसति स्म?

ii.राजसिंहस्य भार्या का आसीत्?

(ख)बुद्धिमती कम् प्रति चलिता? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'तस्य भार्या' – अत्र 'तस्य' इति सर्वनामपदस्थाने संज्ञापदं किम्? 1

(घ)'एकं व्याघ्रम्' इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम्? 1

(ङ)''पत्नी' इत्यस्य पर्यायवाचिपदं गद्यांशात् चित्वा लिखत। 1

2. अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत 5

एकदा स कावेरीतीरपत्तने विगलितसमृद्धि विरलभूषणां कुमारीमपश्यत्। तस्या अतुलितरूपसम्पदाभिभूतः शक्तिकुमारोऽचिन्तयत्– सेयमाकृमिर्न शीलविरोधिनी। आसज्जति मे ह्रदयमस्यामेव। तदेनां परीक्ष्योद्वहामि। स्नेहपूर्णदृष्टिः स आह–अस्ति मे कौशलं शालिप्रस्थेनानेन सम्पन्नमाहारम् अस्मान् भोजयितुम्?'

ततस्तया वृद्धदासी साभिप्रायमालोकिता। तस्य हस्तात् प्रस्थमात्रं धान्यमादाय स्वगृहस्य चत्वरे तं प्रक्षालितपादम् उपावेशयत्।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

i.शक्तिकुमारः कुत्र कुमारीमपश्यत्?

ii.कस्य ह्रदयमस्यामेव आसज्जति?

(ख)कुमार्याः आकृतिः कीदृशी आसीत्? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'तस्य हस्तात् प्रस्थमात्रं............' इत्यत्र 'तस्य' इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्? 1

(घ)उपर्युक्तगद्यांशे 'विरलभूषणाम्' इति विशेषणस्य विशेष्यपदं किम्? 1

(ङ)'तदेनां परीक्ष्योद्वहामि'–इत्यत्र क्रियापदं किम्? 1

www.rajteachers.com

3. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत– 5

एक एव खगो मानी वने वसति चातकः।
पिपासितो वा म्रियते याचते वा पुरन्दरम्।।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

i.चातकः कीदृश खगः वर्तते?

ii.चातकः कुत्र वसति?

(ख)चातकः केवलं कम् एव याचते? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'एकः खगः'–इत्यनयोः पदयोः विशेस्यपदं किम्? 1

(घ)'वने वसति चातकः'–इति वाक्ये कर्तृ–क्रिया–अन्विति कार्या। 1

(ङ)'इन्द्रम्' इत्यस्य पर्यायवाचिपदं पद्यांशात् चित्वा लिखत। 1

4. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत– 5

अयि चल बन्धो! खगकुलकलरव गुञ्जितवनदेशम्।
पुर–कलरव सम्भ्रमितजनेभ्यो धृतसुखसन्देशम्।।
चाकचिक्यजालं नो कुर्याज्जीवितरसहरणम् शुचि पर्यावरणम्।

(क) एकपदेन उत्तरत – 1

i.वनदेश केन गुञ्जितमस्ति?

ii.किं जीवितरसहरणम्?

(ख)अत्र केभ्यो सुखसन्देशं धृतम्? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'चल' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्? 1

(घ)'अरण्यप्रदेशम्' इत्यस्य पर्यायपदं किम्? 1

(ङ)'गुञ्जितवनदेशम्'–इत्यत्र विशेषणपदं किम्? 1

5. अधोलिखितं नाट्यांश पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत 5

लवः– ननु भगवान् वाल्मीकिः।
रामः– केन सम्बन्धेन?
लवः– उपनयनोपदेशेन।
रामः– अहमत्रभवतोः जनकं नामतो वेदितुमिच्छामि।
लवः– न हि जानाम्यस्य नामधेयम्। न कश्चिदस्मिन् तपोवने तस्य नाम व्यवहरति।
रामः– अहो माहात्म्यम्।
कुशः– जानाम्यहं तस्य नामधेयम्।
रामः– कथ्यताम्।
कुशः– निरनुक्रोशो नाम.....
रामः– वयस्य, अपूर्व खलु नामधेयम्।
विदूषकः (विचिन्त्य) एवं तावत् पृच्छामि निरनुक्रोश इति क एवं भणति?

www.rajteachers.com

कुशः— अम्बा।
विदूषकः— किं कुपिता एवं भणीति, उत प्रकृतिस्था?
कुशः— यद्यावयोर्बालभावजनितं कञ्चिदविनयं पश्यति तदा एवम् अधिक्षिपतिनिरनुक्रोशस्य पुत्रौ, मा चापलम् इति।

(क) एकपदेन उत्तरत — 1

i.कुशलवयोः गुरोः किन्नाम?

ii.लवः कस्य नामधेयं न जानाति?

(ख)कुशः स्वस्य पितुः किन्नाम कथयति? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'जानाम्यहं तस्य नामधेयम्'—अत्र 'तस्य' इतिसर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्? 1

(घ)उपर्युक्तनाट्यांशात् 'हसिता' इति पदस्य विलोमपदं चित्वा लिखत। 1

(ङ)''न हि जानाम्यस्य नामधेयम्''—अत्र क्रियापदं किम्? 1

6. अधोलिखितं नाट्यांश पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत 5

चन्दनदासः — आर्य! किं मे भयं दर्शयसि? सन्तमपि गेहे अमात्यराक्षसस्य गृहजनं न समर्पयामि, किं पुनरसन्तम्?
चाणक्यः — चन्दनदास! एष एव ते निश्चयः।
चन्दनदासः — बाढम्, एष एव मे निश्चयः।
चाणक्यः — (स्वगतम्) साधु! चन्दनदास साधु।
सुलभेष्वर्थलाभेषु, परसंवेदने जने।
क इदं दुष्करं कुर्यादिदानीं शविना विना।।

(क) एकपदेन उत्तरत — 1

i.चन्दनदासः कस्य गृहजनं न समर्पयति?

ii.अस्मिन् नाटयांशे चन्दनदासस्य तुलना केन सह कृता?

(ख)'किं मे भयं दर्शयसि' इति कः कं प्रति कथयति? (पूर्णवाक्येन उत्तरत) 1

(ग)'सन्तम्' इति पदस्य विलोमशब्दं लिखत। 1

(घ)'आत्मगतम्' इति पदस्य पर्यायवाचिशब्द्र लिखत। 1

(ङ)'सुलभेष्वर्थलाभेषु' इति पदस्य संधि—विच्छेदं कृत्वा सन्धेः नामापि लिखत। 1

7. अधेलिखताः संख्याः संस्कृतभाषायां शब्देषु लिखत $20\times\frac{1}{2}=10$

(क) 13	(ज) 76	(ण) 79
(ख) 18	(झ) 87	(त) 100
(ग) 21	(ञ) 17	(थ) 60
(ध) 41	(ट) 59	(द) 19
(ड़) 38	(ठ) 97	(ध) 62
(च) 46	(ड) 65	(न) 50
(छ) 54	(ढ) 84	

www.rajteachers.com

8. उचित शब्दमेलनं कृत्वा लिखत– $20 \times \frac{1}{2} = 10$

(क)	ख
(क) निशि	श्रुत्वा
(ख) निशम्य	शीघ्रम्
(ग) क्रन्दनम्	असत्यम्
(घ) त्वरितम्	रात्रौ
(ङ) पुरन्दरम्	मन्त्री
(च) अलीकम्	रोदनम्
(छ) अमात्यः	निर्बाधा
(ज) शङ्कनीयः	इन्द्रम्
(झ) अखण्डिता	अत्यधिकम्
(ञ) मुदितः	नष्टाः
(ट) भृशम्	सन्देहास्पदम्
(ठ) पुरतः	निर्माणं कृत्वा
(ड़) विशीर्णाः	निश्चितम्
(ढ) उदरे	प्रसन्नः
(ण) निर्माय	समक्षम्
(त) खरः	भाग्यात्
(थ) ध्रुवम्	गरूडः
(द) दैवात्	कुक्षौ
(ध) वैनतेयः	शरीरम्
(न) गात्रम्	गर्दभः

w w w . I

MISSION MERIT 2017

उत्तर

प्रश्न 1 (क) (1) देउलाख्ये ग्रामे (2) बुद्धिमती ।

(ख) बुद्धिमती पितुगृहं प्रति चलिता।

(ग) राजसिंहस्य ।

(घ) एकम् ।

(ङ) भार्या ।

प्रश्न 2 (क) (1) कावेरीतीरपत्तने । (2) शक्तिकुमारस्य ।

(ख) कुमार्याः आकृतिः शीलविरोधिनी नासीत्।

(ग) शक्तिकुमाराय ।

(घ) कुमारीम् ।

(ङ) उद्वहामि।

प्रश्न 3 (क) (1) मानी । (2) वने ।

(ख चालकः केवलं पुरन्द्रम् एव याचते।

(ग) खगः ।

(घ) चातकः वने वसति ।

(ड़) पुरन्दरम्।

प्रश्न 4 (क) (1) खगकुलकलरवेण । (2) चाकचिक्यजालम् ।

(ख) अत्र सम्भ्रमितजनेश्यो सुखसन्देशं धृतम्।

(ग) अयि बन्धो ।

(घ) वनदेशम्: ।

(ङ) गुञ्जित ।

प्रश्न 5 (क) (1) भगवान वाल्मिकिः । (2) स्वजनकस्य।

(ख)कुशः स्वस्य पितुः नाम निरनुक्रोशः इति कथयति।

(ग) कुशालवयोः जनकाय।

(घ) कुपिता ।

(ङ) जानामि।

प्रश्न 6 (क) (1) अमात्यराक्षसस्य । (2) शिविना सह ।

(ख ...इति चन्दनदासः चाणक्यं प्रति कथ्रयति।

(ग) असन्तम् ।

(घ) स्वगतम् ।

(ड़) सुलभेषु + अर्थलाभेषु यण–सन्धिः।

प्रश्न 7 (1) त्रयोदश (2) अष्टादश

(3) एकविंशातिः (4) एकचत्वारिंशत्

(5) अष्टात्रिंशत् (6) षट्चत्वारिंशत्

(7) चतुः पञ्चाशत् (8) षट्सप्ततिः

(9) सप्ताशीतिः (10) सप्तदश

(11) एकोनषष्टिः / नवपञ्चाशत् (12) सप्तनवतिः

(13) पञ्चषष्टिः (14) चतुरशीतिः

(15) एकोनाशीतिः / नवसप्ततिः (16) शतम्

(17)षष्टिः (18) एकोनविंशतिः / नवदश

(19) द्विषष्टिः (20) पञ्चाशत्

www.rajteachers.com

प्रश्न 8

क	ख
(क)	रात्रौ
(ख)	श्रुत्वा
(ग)	रोदनम्
(घ)	शीघ्रम्
(ङ)	इन्द्रम्
(च)	असत्यम्
(छ)	मन्त्री
(ज)	सन्देहास्पदम्
(झ)	निर्बाधा
(ञ)	प्रसन्नः
(ट)	अत्यधिकम्
(ठ)	समक्षम्
(ड़)	नष्टाः
(ढ)	कुक्षौ
(ण)	निर्माणं कृत्वा
(त)	गर्दभः
(थ)	निश्चितम्
(द)	भाग्यात्
(ध)	गरूडः
(न)	शरीरम्

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-2

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

बड़ा टेस्ट

अंक तालिका

(1 फरवरी 2017, बुधवार)

कुल अंक :– 50

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

3. अध्यापक की कार्य योजना

टेस्ट शैड्यूल और सिलेबस
कक्षा – 10
विषय – संस्कृत
Book Let No - 3

प्रथम टेस्ट (3 फरवरी 2017, शुक्रवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	संकेताधारितम् अनौपचारिकपत्रम्	4
	समासः द्वन्द्वः	1

द्वितीय टेस्ट (6 फरवरी 2017, सोमवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	संकेताधरितम् संवादलेखनम्	4
	वाच्यपरिवर्तनम्	4

तृतीय टेस्ट (8 फरवरी 2017, बुधवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	संकेताधारितम् अनुच्छेदलेखनम्	4
	अन्वये रिक्तस्थानापूर्ति	4

बड़ा टेस्ट (11 फरवरी 2017, शनिवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	संकेताधारितम् अनौपचारिकपत्रम्	4
	समासः द्वन्द्वः	1
	संकेताधरितम् संवादलेखनम्	4
	वाच्यपरिवर्तनम्	4
	संकेताधारितम् अनुच्छेदलेखनम्	4
	अन्वये रिक्तस्थानापूर्ति	4
		कुल अंक = 21

नोट – यह अंकभार मा.शि.बो. अनुसार है। सुविधा की दृष्टि से प्रत्येक छोटा टेस्ट 20 अंक तथा बड़ा टेस्ट 50 अंक का है।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-3

कक्षा—10

विषय—संस्कृत

प्रथम टेस्ट

समय :— 45 मिनट पूर्णांक :— 20 अंक

(3 फरवरी 2017, शुक्रवार)

प्रश्न 1 भवान् राजवीरः। भवतः विद्यालये वार्षिकोत्सवे स्वमित्रं राजपालं निमन्त्रणाय मञ्जूषापद सहायतया एकं पत्रं लखत। 7

मञ्जूषा :— द्रष्टुम्, अग्रजेभ्यः, रूपनगरतः:, कुशली, मञ्चनम्, राजपाल!, करिष्यामि, उत्साहवर्धनम्।

.... ।

दिनाँड़्क :— 10 / 10 / 2016

प्रिय मित्र......................

अत्र सर्वगतं कुशलम् अस्ति। मन्ये भवान् अपि.............इति। अस्स्माकं विद्यालयस्य वार्षिकोत्सवे, ''रमणीया हि सृष्टिः एषा'' इति नाटकस्य.....................भविष्यति। अहं तस्मिन् नाटके काकस्य अभिनयं.....................................। भवान् अवश्यमेव तत्.................................आगच्छतु। मम अपि...........भविष्यति। सर्वेभ्यः...........................मम प्रणामाञ्जलिः निवेद्यताम् इति

भवतः मित्रम्

राजवीर

प्रश्न 2 भवान् राकेशः बीकानेरनगरे निवसति। मञ्जूषापाद—सहायतया स्वमित्रं प्रति एकं पत्रं लिखत, यस्मिन् दिनचर्यायाः वर्णनं स्यात्। 7

मञ्जूषा :— प्रातराशं, शयनम्, दशावदने, बीकानेरतः, कृत्वा, प्रियसुहृद्ध, प्रणामाः, आगत्य, निवेदये, राकेशः, चतुर्वादने, कृपापत्रम्, निर्वृत्य।

....

दिनाँक : 25.10.2016

..................विनोद।

सप्रेम नमस्ते।

अत्र कुशलं तत्रास्तु। अद्यैव भवतः..........प्राप्तम्। भवता मम दिनचर्या—विषये पृष्टमस्ति, तत्...............। अहं प्रातः................ .उत्तिष्ठामि। शौचस्नादिकायत्...............भ्रमणाय क्रीडाड्गणं। गच्छामि। ततः...................................कृत्वा.................. विद्यालयं प्रति गच्छामि। मध्याह्न—भोजनं तत्रैव करोमि। विद्यालयात्.............सायंकाले क्रीडामि। ततः भेजनं.................... स्वाध्यायं करोमि। रात्रौ दशवादने.....................करोमि, इत्येव मे दिनचर्या। शेषं तु पूर्ववत्।

तव पितृभ्यां मम............................निवेदनीयाः। भवतः मित्रम्

....

प्रश्न 3 अधोलिखितसमस्तपदानां विग्रहंम् अथवा विग्रहपदानां समासं कृत्वा समासस्य नामापि लिखत— 6

(क) अहोरात्रम्	(छ) पार्वती च परमेश्वरः च
(ख) धर्मार्थकाममोक्षाः	(ज) राधाकृष्णौ
(ग) माता च पिता च	(झ) रामश्च लक्ष्मणश्च
(ध) द्वादश	(ञ) पत्रपुष्पे
(ड़) कन्दमूलफलानि	(ट) फालानि
(च) पितरौ	(ठ) नटी च सूत्रधारश्च

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

उत्तर

प्रश्न 1 क्रमशः – (1) रूपनगरतः (2) रजपाल (3) कुशली (4) मञ्चनम् (5) करिष्यामि
(6) द्रष्टुम् (7) उत्साहवर्धनम् (8) आग्रजेभ्यः।

प्रश्न 2 क्रमशः (1) बीकानरेतः (2)प्रियसुहृद (3) कृपापत्रम् (4)निवेदये (5) चतुर्वादने (6) निर्वृत्य
(7) प्रातराशं (8) दशवादने (9) आगत्य (10) कृत्वा (11) शयनम् (12) प्रणामाः (13) राकेशः

प्रश्न 3 (क) अहश्च रात्रिश्च
(ख) धर्मश्च अर्थश्च कामश्च मोक्षश्च
(ग) पितरौ / मातापितरौ
(ध) दौ च दश च
(ड़) कन्दं च मूलं च फलं च
(च) माता च पिता च
(छ) पार्वतीपरमेश्वरौ
(ज) राधा च कृष्णः च
(झ) रामलक्ष्मणौ
(ञ) पत्रं च पुष्पं च
(ट) फलं च फलं च फलं च
(ठ) नटीसूत्रधारौ सर्वेषु द्वन्द्व समासः

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-3

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

प्रथम टेस्ट

अंक तालिका

(3 फरवरी 2017, शुक्रवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-3

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

द्वितीय टेस्ट

समय :– 45 मिनट | पूर्णांक :– 20 अंक

(6 फरवरी 2017, सोमवार)

प्रश्न 1 मञ्जूषातः उचितानि पदानि चित्वा 'मातापुत्रयोः सम्भाषणं लिखत 6

मञ्जूषा :– धनम्, शर्कराम्, वीना, पीत्वा, अम्ब, द्विदलं च, करोषि, दुग्धम् , प्रक्षालयामि, आनयामि।

माता – कनक! किं..............त्वम्।

कनकः – पाठं पठामि ....।

माता – दुग्धं पीतवान्?

कनकः – ....नैव पीतम्।

माता – तर्हि दुग्धं ....आपणं गच्छसि किम्।

कनकः – अम्ब! किम्..................ततः।

माता – वत्स! आपणं गत्वा लवणं,........................तण्डुलान्, गुडं,....................आनय।

कनकः – तर्हि शीघ्रं.......................स्यूतं च ददातु अम्ब!

प्रश्न 2 मञ्जूषातः उचितानि पदानि चित्वा विद्यालयस्य वार्षिकोत्सवः इति संवाद पूरयत– 6

मञ्जूषा :– सज्जी, स्थानीयः, सभागृहस्य, सिद्धता, आनेष्यति, मालार्पणम्, स्वयमेव, स्यात्।

आचार्यः – श्वः 'कौमुदीमहोत्सवः' इति नान्ना वार्षिकोत्सवः भविष्यति खलु। तन्निमित्तं (1) ....जाता किम्? भवान् वदतु सुरेश! कः कः किं किं करिष्यति इति?

सुरेशः – अशोकः, कमलेशः, महेशः च (2)................अलङ्कारं करिष्यन्ति। इन्द्रेशः आत्मारामः च उपवेशनव्यवस्थां द्रक्ष्यतः।

आचार्य – पूजनसामग्रीं के (3).......................करिष्यन्ति?

रमेशः – कमलेशः इत्यादयः करिष्यन्ति।

आचार्य – मुख्यातिथिं कः (4)....................................।

सुरेश – मुख्यातिथिम् अहमेव आनेष्यामि।

आचार्य – अध्यक्षमहोदयः (5).........................आगमिष्यति उत् कोऽपि तम् आनेष्यति?

सुरेशः – अध्यक्षमहोदयः (6) ....अस्ति, अतः स्वयमेव आगमिष्यति।

आचार्य – मालार्पणम् कः करिष्यति।

सुरेशः – (7).......................भवान् एव करिष्यति।

आचार्यः – श्वः कार्यक्रमः व्यवस्थितं यथा (8).........................तथा त्वं परिशीलयिष्यसि ननु?

प्रश्न 3 अधोलिखितवाक्यानां वाच्यपरिवर्तनं कृत्वा लिखत 8

(क) रामः ग्रामं गच्छति।

www.rajteachers.com

(ख) अहं पाठं पठामि।

(ग) तेन प्रश्नः पृच्छ्यते।

(ध) सः हसति।

(ङ) अहं पत्रं लिखामि।

(च) सा श्लोकं पठति।

(छ) यूयम् पुस्तकं पठथ।

(ज) ते कथाः पठन्ति।

(झ) मया हस्यते।

(ञ) त्वया पत्रं लिख्यते।

(ट) कन्यया फलं खाद्यते।

(ठ) सः पुस्तकानि पठति।

(ड) अस्माभिः कार्यं क्रियते।

(ढ) मया वृक्षः दृश्यते।

(ण) सः भोजनं पचति।

(त) त्वं कथं हसति।

www.rajteachers.com

उत्तर

प्रश्न 1 क्रमशः – (1) करोषि (2) अम्ब (3) दुग्धम् (4) पीत्वा् (5) आनयामि
(6) शर्कराम् (7) द्विदलम्च (8) धनम्।

प्रश्न 2 क्रमशः (1) सिद्धता (2) सभागृहस्य (3) सज्जी (4) आनेष्यति (5) स्वयमेव
(6) स्थानीयः (7) मालार्पणम् (8) स्यात्

प्रश्न 3 (क) रामेण ग्रामः गम्यते।
(ख) मया पाठः पठ्यते।
(ग) सः प्रश्नं पृच्छति।
(ध) तेन हस्यते।
(ड़) मया पत्रं लिख्यते।
(च) तया श्लोकः पठयते।
(छ) युष्माभिः पुस्तकं पठ्यते।
(ज) तै कथाः पठ्यन्ते।
(झ) अहं हसामि।
(ञ) त्वं पत्रं लिखसि।
(ट) कन्या फलं खाद्ति।
(ठ) तेन पुस्तकानि पठ्यन्ते।
(ड) वयं कार्य कुर्मः।
(ढ) अहं वृक्षं पश्यामि।
(ण) तेन भोजनं पच्यते।
(त) त्वया कथं हस्यते?

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-3

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

द्वितीय टेस्ट

अंक तालिका

(6 फरवरी 2017, सोमवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-3

कक्षा—10

विषय—संस्कृत

तृतीय टेस्ट

समय :— 45 मिनट | पूर्णांक :— 20 अंक

(8 फरवरी 2017, बुधवार)

प्रश्न 1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं मञ्जूषायाः सहायतया पूरयित्वा लिखत— 8

मञ्जूषा :— भूटानः, वर्षपर्यन्तम्, भारतमातुः, प्रान्तानि, उत्तरदिशायाम्? कथ्यते, उत्तराञ्चलः, प्रतिवेशिनौ

हिमालयः अस्माकं(1)..................गर्वोन्नतं मस्तकमिव शोभते। अयम् अस्माकं देशस्य (2)..................स्थितोऽस्ति। अत्र (3)....................हिमं भवति। अतः अयम् हिमालयः (4)............................। हिमालयस्य क्रोडे कश्मीरः, हिमाचलप्रदेशः, (5)......................., मेघालयः, मणिपुरः, असमः आदयः भारतस्य (6)......................................सन्ति। नेपालः (7)...........................च (8)...........................देशौ स्तः।

प्रश्न 2 अधोलिखितम् अनुच्छेदं मञ्जूषायाः सहायतया पूरयित्वा लिखत— 8

मञ्जूषा :— शयनम्, भागानाम्, राजप्रासादे, प्रेषयिष्या, शूराणाम्, प्रतिप्राप्स्यामि, राणाप्रतापः, पुरप्रमुखाणाम्।

मेवाडराज्यं बहूनां(1).........................जन्मभूमिः। तस्य राजा (2).....................सिंहासनम् आरूढवान्। 'हस्तच्युतानां (3) ....प्रतिप्राप्तिः कथम्' इति विचिन्त्य सः (4)........................सभाम् आयोजितवान्। तत्र सः प्रतिज्ञां कृतवान्। 'चितोडस्थानं यावत् न (5)........................तावत् सुवर्णपात्रे भोजनं न करिष्यामि' (6)......................वासं न करिष्यामि। मृदुतल्पे (7)..............................अपि न करिष्यामि' इति। तदा पुरप्रमखाः अवदन्' वयम् अपि सुखसाधनानि त्यक्ष्यामः। देशाय यथाशक्ति धनं दास्यामः। अस्मत्पत्रान् सैन्यं प्रति (8).......................................'इति।

प्रश्न 3 'सम्पतौ च विपतौ च महतामेरूपता। उदये सविता रक्तो रक्तश्चास्तमये तथा। उपर्युक्त—श्लोकस्य अन्वयम् आश्रित्य रिक्तस्थानानि पूरयत— 2

महताम् (1) ....च विपतौ च (2)................................

सविता(3)...रक्तः तथा (4)..............................च रक्तः।

प्रश्न 4 एकेन राजहंसने या शोभा सरसो भवेत् सरसो भवेत्। न सा बकसहस्रेण परितस्तीरवासिना। उपर्युक्त—श्लोकस्य अन्वयम् आश्रित्य रिक्तस्थानानि पूरयत— 2

एकेन(1)...................सरसः या (2)..........................भवेत्। परितः(3)................................बक सहस्रेण (4)...........................न।

www.rajteachers.com

उत्तर

प्रश्न 1 क्रमशः – (1) भारतमातुः (2) उत्तरदिशायाम् (3) वर्षपर्यन्तम् (4) कथ्यते (5) उत्तराञ्चलः
(6) प्रान्ताति (7) भूटानः (8) प्रतिवेशिनौ।

प्रश्न 2 क्रमशः (1) शूराणाम् (2) राणाप्रतापः (3) भागानाम् (4) पुरप्रमुखाणाम् (5) प्रतिप्राप्स्यामि
(6) राजप्रासादे (7) शयनम् (8) प्रेषयिष्यामः

प्रश्न 3 (1) सम्पतौ (2) एकरूपता (3) उदये (4) अस्तमये

प्रश्न 4 (1) राजहंसेन (2) शोभा (3) तीरवासिना (4) सा

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-3

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

तृतीय टेस्ट

अंक तालिका

(8 फरवरी 2017, बुधवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-3

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

बड़ा टेस्ट

समय :– 2 घण्टे पूर्णांक :– 50 अंक

(11 फरवरी 2017, शनिवार)

1. भवती निधिः जोधपुरनगरे निवसति। स्वजन्मदिवसे आमन्त्रणाय सखीं लतां प्रति एकं पत्रं मञ्जूषापदसहायतया लिखत

मञ्जूषा– आगन्तव्यम्, दिनाँके, सखी, अवसरे, जोधपुरतः, हर्षस्य, निधिः, जन्मदिवसः, उत्साहचर्धनम्, कुशलम्। 4

....

दिनांक : 15–12–2016

प्रिय....................लते!

सप्रेम नमस्कारः।

अत्र.........................तत्रापि कामये। अपरं चायम् अतीव........................विषयः यत् प्रतिवर्षम् इव अस्मिन्नपि वर्षे मम.................... सितम्बरमासस्य सप्तमे.................मन्यते। अस्मिन्....................भवत्या अपि अवश्यमेव................। तवागमनेन मम...................... भविष्यति।

भवत्या सखी

....

2. भवान् कृष्णः बीकानेरनगरे निवसति। स्वयात्राविषये मित्रं प्रति एकं पत्रं मञ्जूषापदसहायतया लिखत–

मञ्जूषा– वृक्षैः, भवत्, गन्तुम, गतसम्ताहे, बीकानेरतः, वयम्, एव, अस्य, नमस्ते, मित्रम्। 4

....

दिनाँक 10–02–2016

प्रियं......................भास्कर

सस्नेहं.............

...................अहं मित्रैः सह शैक्षिकभ्रमणाय 'दार्जिलिङ्ग' प्रति पर्वतीयस्थलं गतवान्। ....स्थानस्य सौन्दर्यम् अद्भुतम्.................अस्ति।विशालैः....................सुसज्जिता इयं देवभूमिः एव अस्ति। एवं प्रतीयते यत्.............. अन्यस्मिन् एवं संसारे वसामः। इमं सुरम्यं प्रदेशं दृष्ट्वा इदम् असत्यम् एव प्रतीयते यत् पर्वताः केवलं दूरतः एव रम्याः। पर्वताः तु सदैव रम्या एव भवन्ति। अहं त्वया सह अपि एकवारं तत्र पुनः.......................इच्छामि। आशासे आवां शीघ्रं गामिष्यावः। अधुना विरमामि।

सर्वेभ्यः मम नमस्कारः कथनीयः।

...................मित्रम्

कृष्णः

www.rajteachers.com

3. मञ्जूषातः उचितानि पदानि चित्वा 'शिक्षक–छात्राणा' संवाद पूरयत 4

मञ्जूषा– वयम्, वाद्ययन्त्राणि, शोभनम्, परन्तु, गातुम्, महोदये, इच्छन्ति, गायामः।

शिक्षकः – छात्राः। किं भवन्तः किञ्चित् पृष्टुम् (1)..........................

छात्राः – महोदये।(2)............................तु गातुम् इच्छाम।

शिक्षकः – गातुम् इच्छन्ति (3).........................अहं तु (4)............................न

छात्राः – (5)..................................वयं गास्यामः।

शिक्षकः – (6).........................अहम् अपि गास्यामि।

छात्राः – (7)..............................यदि सन्ति, शोभनम्।

शिक्षकः – एवम् तदा (8)................................वयं।

4. मञ्जूषातः उचितानि पदानि चित्वा 'मातापुत्र्यौः संवदं पूरयत 4

मञ्जूषा– शिरोवेदना, प्रथमम्, राममन्दिरम्, अम्बायाः, पिता, सख्यः, स्नेहा, आशीषः।

पुत्री – अम्बा मम! (1) ....आगताः, परिचयं कारयामि। आगच्छतु।

माता – आगच्छामि। सर्वाभ्यः (2)........................... ।

पुत्री – एषा हर्षिता। अस्याः (3)..................वित्तकोषे कार्यं करोति।

माता – अत्र (4)............................का?

पुत्री – सा रक्षिता। तस्याः (5)..................अस्वास्थ्यम् अस्ति। एषा दिव्या, अस्माकं गृहसमीपे एव वसति।

माता – एतस्याः अम्बाम् अहं जानामि। सा प्रतिदिनं (6).......................गच्छति।

पुत्र – एषा अंकिता। सार्वन् सदा आनन्दयति। कक्ष्यायाम् अपि सर्वत्र (7)...........................स्थानं प्राप्नोति।

माता – तां किरणं जानामि। किरण! कथं मौनेन स्थितवती।

किरण – मम किञ्चित् (8).............................अस्ति।

पुत्री – एषा मङ्गला, एषा राधा, एषा रोहिणी, एषा कविता, सा ज्योतिः।

5. अधोलिखतम्: अनुच्छेदं मञ्जूषायाः सहायतया पूरयित्वा लिखत 4

मञ्जूषाः– अधमानाम् मधुराम्, संगतिः, कीर्तिं, उन्नत्याम्? पुरूषस्य, कुसंगतिः, संसर्गजा।

सज्जनानां (1)....................साहचर्यम् वा सत्संगातिः भवति। (2).....................पुरूषाणां संगतिः (3).............अस्ति। तस्य वाणी (4)...........................करोति। तस्मै उन्नतिं (5)..............................च ददाति। तस्य (6)................सर्वं साधयति। सत्संगतिः (7).......................अज्ञानं विनाशयति। कथितम् (8).......................दोषगुणाः भवन्ति।

6. अधोलिखतम्: अनुच्छेदं मञ्जूषायाः सहायतया पूरयित्वा लिखत 4

मञ्जूषाः– जीवने, श्रमेणैव, साधनम्, श्रमस्य महत्त्वम्, मनोरथम्, स्वाभिमानम्, दक्षतामापादयति, सुखसमृद्धिम्।

मानव–जीवने (1)...................................सर्वे जनाः जानन्ति। मानवः श्रममाश्रित्यैव (2)................प्राप्नोति। जनः सुखं वाञ्छति, (3)...............................पूरयितुमभिलषति, (4).........................समुन्नतिं कांक्षते, तत्सर्वस्य (5)..........................श्रममेव वर्तते। श्रम एव मानवस्य (6)......................शारीरिक–शाक्तिं च प्रसारयति, सर्वेषु कार्येषु तस्य (7)......................... । अतएव (8).......................................सर्वत्र साफल्यं मिलति।

www.rajteachers.com

7. 'वयोबलशरीराणि देशकालाशनानि च। समीक्ष्य कुर्याद् व्यायाममन्यथा रोगमाप्नुयात्।।'' उपर्युक्त–श्लोकस्य अन्वयम् आश्रित्य रिक्तस्थानानि पूरयत– 4

(अ)................................काल–अशनानि च। (ब)......................................व्यायामं।

(स)................................अन्यथा। (द)...............................आप्नुयाद्।

8. 'आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः। नास्त्युद्यमसमो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति।। उपर्युक्त–श्लोकस्य अन्वयम् आश्रित्य रिक्तस्थानानि पूरयत– 4

(अ) मनुष्याणां...................महान् शत्रुः। (ब).................................... ।

(स) उद्यमसमः..........................न अस्ति। (द) यं कृत्वा न .... ।

9. अधोलिखित वाक्यानां वाच्यपरिवर्तनं कृत्वा लिखत 10

(क) बालकः नाटकं पश्यति।

(ख) सा प्रश्नं पृच्छति।

(ग) मया लेखं लिख्यते।

(ध) त्वं गच्छसि।

(ङ) वयं कार्यं कुर्मः।

(च) लता पुस्तकानि पठति।

(छ) यूयं हसथ।

(ज) रामः विद्यालयं गच्छति।

(झ) तैः हस्यते।

(ञ) अहं ग्रन्थं लिखमि।

10. अधोलिखितसमासपदानां विग्रहम् अथवा विग्रहपदानं समासं कृत्वा समासस्य नामापि लिखत– 8

(क) जननमरणौ (ङ) पुत्रकन्ये

(ख) रामश्च लक्ष्मणश्च (च) कन्दमूलफलानि

(ग) हयनागाः (छ) दुहिता च पुत्रश्च

(ध) त्रयश्च विंशतियच (ज) हरिहरौ

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

उत्तर

प्रश्न 1 क्रमशः – (1) जोधपुरतः (2) सखी (3) कुशलम् (4) हर्षस्य (5) जन्मदिवसः (6) दिनाँके (7) अवसरे (8) आगन्तव्यम् (9) उत्साहवर्धनम् (10) निधिः

प्रश्न 2 क्रमशः – (1) बीकानेरतः (2) मित्रम् (3) नमस्ते (4) गतसप्ताहे (5) अस्य (6) एव (7) वृक्षैः (8) वयम् (9) गन्तुम (10) भवतः

प्रश्न 3 क्रमशः – (1) इच्छन्ति (2) वयम् (3) परन्तु (4) गातुम् (5) महोदये (6) शोभनम् (7) वाद्ययन्त्राणि (8) गायामः।

प्रश्न 4 क्रमशः – (1) सख्यः (2) आशीषः (3) पिता (4) स्नेहा (5) अम्बायाः (6) राममन्दिरम् (7) प्रथमम् (8) शिरोवेदना।

प्रश्न 5 क्रमशः – (1) संगतिः (2) अधमानाम् (3) कुसंगति (4) मधुराम् (5) कीर्तिं (6) उन्नत्याम् (7) पुरूषस्य (8) संसर्गजा।

प्रश्न 6 क्रमशः – (1) श्रमस्य महत्वम् (2) सुखसमृद्धिम् (3) मनोरथम् (4) जीवने (5) साधनम् (6) स्वाभिमानम् (7) दक्षतामापादयति (8) श्रमेणैव।

प्रश्न 7 क्रमशः – (1) वयः बलः शरीराणि (2) समीक्ष्य (3) कुर्याद् (4) रोगम्

प्रश्न 8 क्रमशः – (1) शरीरस्थः (2) आलस्यम् (3) बन्धुः (4) अवसीदति।

प्रश्न 9 (क) बालकेन नाटकं दृष्यते।,
(ख) तया प्रश्नः पृच्छ्यते।
(ग) अहं लेखं लिखामि।
(ध) त्वया गम्यते।
(ङ) अस्माभिः कार्यं क्रियते।
(च) लतया पुस्तकानि पठ्यन्ते।
(छ) युष्माभिः हस्यते।
(ज) रामेण विद्यालयः गम्यते।
(झ) ते हसन्ति।
(ञ) मया ग्रन्थः लिख्यते।

प्रश्न 10 अधोलिखितसभासपदानां विग्रहम् अथवा विग्रहपदानं समासं कृत्वा समासस्य नामापि लिखत–
(क) जननं च मरणं च।
(ख) रामलक्ष्मणौ
(ग) हयाश्च नागाश्च
(ध) त्रयोविंशतिः।
(ङ) पुत्रश्च कन्या च
(च) कन्दं च मूलं च फलं च।
(छ) पुत्रौ
(ज) हरिश्च हरश्च।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-3

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

बड़ा टेस्ट

अंक तालिका

(11 फरवरी 2017, शनिवार)

कुल अंक :– 50

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

3. अध्यापक की कार्य योजना

टेस्ट शैड्यूल और सिलेबस

कक्षा – 10

विषय – संस्कृत

Book Let No - 4

प्रथम टेस्ट (14 फरवरी 2017, मंगलवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	प्रत्यय (i) टाप् ङीप, (ii) मतुप्, इनि, ठक्, तल्, त्व	1+1=2
	संख्या एकतः पञ्चपर्यन्तम् वाक्यनिर्माणाम्	1
	प्रश्ननिर्माणम्	3

द्वितीय टेस्ट (16 फरवरी 2017, गुरूवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	समासः – कर्मधार्यः, अव्ययीभावः	2
	वचन–लिङ्ग–पुरूष–लकारदृष्ट्यासंशाोधनम्	1
	वाक्यक्रमसंयोजनम	3

तृतीय टेस्ट (18 फरवरी 2017, शनिवार)		
पाठ संख्या	विषय वस्तु	मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार
	सन्धिकार्यम – (i) स्वरसन्धिः, (ii) व्यञ्जनसन्धिः (iii) विसर्ग सन्धिः	 1 1 1
	अव्ययपदानि – संवादे वाक्ये वा अव्ययानां प्रयोगः	4
	भावबोधनम्	2

www.rajteachers.com

	बड़ा टेस्ट (22 फरवरी 2017, बुधवार)	
पाठ संख्या	**विषय वस्तु**	**मा.शि.बो. अनुसार टॉपिक का अंकभार**
	प्रत्यय (i) टाप् ङीप, (ii) मतुप्, इनि, ठक्, तल्, त्व	1+1=2
	समासः – कर्मधार्यः, अव्ययीभावः	2
	सन्धिकार्यम – (i) स्वरसन्धिः (ii) व्यञ्जनसन्धिः (iii) विसर्ग सन्धिः	 1 1 1
	अव्ययपदानि – संवादे वाक्ये वा अव्ययानां प्रयोगः	4
	संख्या एकतः पञ्चपर्यन्तम् वाक्यनिर्माणाम्	1
	वचन–लिङ्ग–पुरूष–लकारदृष्ट्यासंशोधनम्	1
	प्रश्ननिर्माणम्	3
	वाक्यक्रमसंयोजनम	3
	भावबोधनम्	2
		कुल अंक = 21

नोट – यह अंकभार मा.शि.बो. अनुसार है। सुविधा की दृष्टि से प्रत्येक छोटा टेस्ट 20 अंक तथा बड़ा टेस्ट 50 अंक का है।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-4

कक्षा—10

विषय—संस्कृत

प्रथम टेस्ट

समय :— 45 मिनट | पूर्णांक :— 20 अंक

(14 फरवरी 2017, मंगलवार)

प्रश्न 1 कोष्ठकेषु प्रदत्तैः शब्दैः प्रकृतिप्रत्ययनुसारं रिक्तस्थानं पूरयत — 10 × ½ = 5

(i) पर्यावरणस्य .... के न जानन्ति। (महत् + त्व)

(ii) .... जलेन लताः सिञ्चति। (शिष्य + टाप्)

(iii) .... पूरूषः सर्वत्र पूज्यते। (बुद्धि + मतुप्)

(iv) प्रकृतेः .... दर्शनीया अस्ति। (सुन्दर + तल्)

(v) .... मानं त्यजेत्। (दान् + ङीप्)

(vi) अयं .... चन्दनदासः। (श्रेष्ठ + इनि)

(vii) अनालस्यं .... लाघवं मृजा। (स्थिर + त्व)

(viii) .... अवकाशः रविवारारे भवति। (सप्ताह + ठक्)

(ix) लता .... कन्या अस्ति। (गुण + मतुप्)

(x) .... राजेशः प्रधानसेवकः अस्ति। (श्री + मतुप्)

प्रश्न 2 अधोलिखितानां संख्यापदानां स्वरचितवाक्ये प्रयोगः करणीयः — 5

(i) चत्वारः (ii) द्वौ (iii) तिस्रः (iv) एका (v) पञ्च

प्रश्न 3 रेखांकित पदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरूत — 10

(i) सा कन्या अतिथिं स्नानाय प्रेरितवती।

(ii) अलं विवादेन।

(iii) अदाराणां सुखं नास्ति।

(iv) व्यायामं कृत्वा सुखं प्राप्यते।

(v) सः अध्ययनार्थं गच्छति।

(vi) रमा भोजनं करोति।

(vii) उद्यमसमो बन्धुः नास्ति।

(viii) निर्गुणः गुणं न वेत्ति।

(ix) रामः गृहं गच्छति।

(x) रामेण सह सीता गच्छति।

www.rajteachers.com

उत्तरम्

प्रश्न – 1. (i) महत्वम् (ii) शिष्या (iii) बुद्धिमान् (iv) सुन्दरता (v) दानी

(vi) श्रेष्ठी (vii) स्थिरत्वम् (viii) साप्ताहिकः (ix) गुणवती (x) श्रीमान्

प्रश्न – 3. रेखाकितपदस्य स्थाने क्रमशः निम्नलिखितपदानि लेखनीयः –

(i) कम् (ii) केन (iii) किम् (iv) किम् (v) किमर्थम्

(vi) का (vii) कः (viii) कम् (ix) कुत्र (x) केन

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-4

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

प्रथम टेस्ट

अंक तालिका

(14 फरवरी 2017, मंगलवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

Booklet No-4

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

द्वितीय टेस्ट

समय :– 45 मिनट — पूर्णांक :– 20 अंक

(16 फरवरी 2017, गुरूवार)

प्रश्न 1 अधोलिखित समस्तपदानां विग्रहम् अथवा विग्रहपदानां समासं कृत्वा समासस्य नामापि लिखत् – 8×½=4

(क) प्रतिदिनम् (ख) यथाबलम् (ग) निर्जनम् (घ) अनुरूपम् (ड) नीलकमलम्

(च) घनश्यामः (छ) पीताम्बरम् (ज) विशाालवृक्षः

प्रश्न 2 अधोलिखितानि वाक्यानि शुद्ध कृत्वा लिखत – 8×½=4

(i) अहं पुस्तकं पठति। (ii) भवान् कुत्र गच्छसि। (iii) ते पत्रं लिखामः।

(iv) अयं पुस्तकं कस्य अस्ति। (v) तौ हसन्ति। (vi) युवां पुस्तकं पठावः।

(vii) ताः विद्यालयं गच्छथः। (viii) अहं भोजनं करिष्यन्ति।

प्रश्न 3 अधोलिखितानि वाक्यानि क्रमरहितानि। यथाक्रमं संयोजनं कृत्वा लिखत – 6

(i) एकदा ग्रीष्मे सः सुदूरं निर्गतः।

(ii) जलंम् उपरि आगच्छति, सः जलं पीत्वा गच्छति।

(iii) सः शिलाखण्डानि आदाय घटे शनैः शनैः निक्षिपति।

(iv) एकः चञ्चलः काकः आसीत्।

(v) सः एकं घटं पश्यति किन्तु घटे अल्पं जलम् आसीत्।

(vi) पिपासया व्याकुलः सः जलम् अन्वेषयति।

प्रश्न 4 अधोलिखितानि वाक्यानि क्रमरहितानि। यथाक्रमं संयोजनं कृत्वा लिखत – 6

(i) बकः कलशात् चञ्चवा क्षीरोदनं खादति।

(ii) बकः केवलं क्षीरोदनं पश्यति, शृगालः तु सर्वं क्षीरोदनम् अभक्षयत्।

(iii) शृगालः च केवलम् ईर्ष्यया पश्यति।

(iv) कुटिलस्वभावः शृगालः स्थाल्यां बकाय क्षीरोदनं यच्छति।

(v) एकस्मिन् वने शृगालः बकः च निवसतः स्म।

(vi) बकस्य निमन्त्रेण शृगालः प्रसन्नः अभवत्।

www.rajteachers.com

MISSION MERIT 2017

उत्तरम्

प्रश्न 1 उत्तर :–

1. दिनं दिनं प्रति
2. बलम् अनतिक्रम्य
3. जनानाम् अभावः
4. रूपस्य योग्यम्

   1–4 तक अव्ययीभाव समासः

5. नीलं कमलम्
6. घन इव श्यामः
7. पीतम् अम्बरम्
8. विशालः वृक्षः

   5–8 – कर्मधारय समासः

प्रश्न 2 –

1. अहं पुस्तकं पठामि।
2. भवान् कुत्र गच्छति।
3. ते पत्रं लिखन्ति।
4. इदं पुस्तकं कस्य अस्ति।
5. तौ हसतः
6. युवां पुस्तकं पठथः।
7. ताः विद्यालयं गच्छन्ति।
8. अहं भोजनं करोमि।

प्रश्न 3 – क्रमशः – 4, 1, 6, 5, 3, 2

प्रश्न 4 – क्रमशः – 5, 4, 2, 6, 1, 3

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-4

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

द्वितीय टेस्ट

अंक तालिका

(16 फरवरी 2017, गुरूवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-4

कक्षा—10

विषय—संस्कृत

तृतीय टेस्ट

समय :— 45 मिनट | पूर्णांक :— 20 अंक

(18 फरवरी 2017, शनिवार)

प्रश्न 1 अधोलिखितेषु पदेषु सन्धिविच्छेदम् अथवा सन्धिं कृत्वा सन्धेः नामानि लिखत — 10×½=5

(i) राजर्षिः (ii) पौ + अकः (iii) स्वागतम् (iv) जगदीशः

(v) उत् + श्वासः (vi) वाक् + दानम् (vii) ज्योतिर्गमय (viii) अतः + एव

(ix) कश्चित् (x) तथा + एव

प्रश्न 2 मञ्जूषायां प्रदतैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखत — अपि, विना,मा, एव, कुत्र, इदानीम् कदापि, बहिः, श्वः।

(i) सत्यम् .... जयते।

(ii) अहं पठामि सः .... पठति।

(iii) जलात् .... न जीवनम्।

(iv) नगरात् .... वनम् अस्ति।

(v) सः .... आपणं गमिष्यति।

(vi) अहं .... न क्रीडामि।

(vii) असत्यं .... वद।

(viii) .... लता नृत्यति।

(ix) त्वम् अधुना .... गच्छसि।

प्रश्न 3 अधोलिखितवाक्यानां भावार्थं संस्कृतभाषायां लिखत —

(i) आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः।

(ii) अत्यादरः शङ्कनीयः ।

(iii) विचित्रा दैवगतिः।

www.rajteachers.com

उत्तरम्

प्रश्न 1 उत्तर :–

1. राजा + ऋषिः (गुण सन्धिः)
2. पाथकः (अयादि–सन्धिः)
3. सु + आगतम् (यण्–सन्धिः)
4. जगत् + ईशः (जश्त्व–सन्धिः)
5. उच्छवासः (छत्व–सन्धिः)
6. वाग्दानम् (जश्त्व–सन्धिः)
7. ज्योतिः + गमय (रूत्व–सन्धिः)
8. अत एव (लोप–सन्धिः)
9. कः + चित् (सत्व–सन्धिः)
10. तथैव (वृद्धि–सन्धिः)

प्रश्न 2 –

1. एव
2. अपि
3. विना
4. बहिः
5. श्वः
6. कदापि
7. मा
8. इदानीम्
9. कुत्र

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-4

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

तृतीय टेस्ट

अंक तालिका

(18 फरवरी 2017, शनिवार)

कुल अंक :– 20

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर
विषय अध्यापक

हस्ताक्षर
कक्षा अध्यापक

हस्ताक्षर
प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-4

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

बड़ा टेस्ट

समय :– 2 घण्टे पूर्णांक :– 50 अंक

(22 फरवरी 2017, बुधवार)

प्रश्न 1 अधोलिखितपदेषु सन्धिविच्छेदम् अथवा सन्धिं कृत्वा सन्धेः नामानि लिखत – 6

1. तयोर्मध्ये
2. रामः + जयति
3. अजन्तः
4. तत् + शिवः
5. प्र + एजते
6. शयनम्

प्रश्न 2 अधोलिखितपदानां विग्रहम् अथवा विग्रहपदानां समासं कृत्वा समासस्य नामानि लिखत – 6

1. उपगङ्गम्
2. नीलम् उत्पलम्
3. रचस्य पश्चात्
4. कृष्णसर्पः
5. निर्मक्षिकम्
6. चन्द्रमुखम्

प्रश्न 3 अधोलिखितानि वाक्यानि शुद्धं कृत्वा लिखत – 4

1. त्वं विद्यालयं गच्छतु।
2. ते गृहकार्यं कुरूथ।
3. वयं जलं पिबन्ति।
4. छात्रः क्रीडितुम् अगच्छन्।
5. बालकाः रामेण सह क्रीडति।
6. भवान् सत्यं वदन्ति।
7. बालिकाः नृत्यति।
8. यूयं ग्रामं गच्छन्ति।

प्रश्न 4 अधोलिखितानां संख्यापदानां स्वरचितवाक्ये प्रयोगः करणीयः – 4

www.rajteachers.com

1. एकम्
2. त्रयः
3. चतस्रः
4. पञ्च
5. चत्वारः
6. त्रीणि
7. द्वे
8. एकः

प्रश्न 5 कोषठकेषु प्रदत्तैः शब्दैः प्रकृतिप्रत्ययानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत – 6

1. अस्य .... दीपिका अस्ति। (अनुज + टाप्)
2. मनुष्यः .... प्राणी अस्ति। (समाज + ठक्)
3. मनुष्याणां जीवने विद्यायाः .... वर्तते। (महत् + त्व)
4. रामः एव .... अस्ति। (बुद्धि + मतुप्)
5. प्रतापस्य .... प्रसंशनीया अस्ति। (वीर + तल्)
6. भवान् .... भवतु। (आयुस् + मतुप्)

प्रश्न 6 रेखांकित पदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – 6

1. चौरः कर्पटं क्षिप्त्वा निर्गतः।
2. रामः दशरथस्य पुत्रः आसीत्।
3. पुत्रं द्रष्टुं सः प्रस्चितः।
4. सरसः शोभा राजहंसेन भवति।
5. चातकः वने वसति।
6. सः प्रातः विद्यालयं गच्छति।

प्रश्न 7 अधोलिखितवाक्यानां भावार्थं संस्कृतभाषायां लिखत – 6

1. नास्त्युद्यमसमो बन्धुः।
2. नास्त्यदाराणां सुखम्।
3. गुणी गुणं वेत्ति न वेत्तिनिगुर्णः।

प्रश्न 8 अधोलिखितवाक्यानि क्रमरहितानि। यथाक्रमं संयोजनं कृत्वा लिखत – 6

1. वानरः व्यजनेन तम् अवीजयत्।
2. तदैव एका मक्षिका नृपस्य नासिकायाम् उपाविशत्।
3. सः मक्षिकां हन्तुं खड्गेन प्रहारम् अकरोत्।

www.rajteachers.com

4. एकस्य नृपस्य एकः प्रियः वानरः आसीत्।

5. मक्षिका तु उड्डीय दूरं गता किन्तु खड्गेन नृपस्य नासिका छिन्ना अभवत्।

6. एकदा नृपः सुप्तः आसीत्।

प्रश्न 9 मञ्जूषायां प्रदत्तैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखत – 6

उच्चैः, कदापि, कुतः, यथा, विना, सहसा, एव, इतस्ततः, यत्, पुरा, बहिः, श्वः।

1. .... क्रियां न विदधीत।
2. .... गुरुः तथा शिष्याः।
3. पशवः .... भ्रमन्ति।
4. सिंहः .... गर्जति।
5. परिश्रमेण .... जीवनं व्यर्थम्।
6. अहं .... असत्यं न वदामि।
7. त्वम् .... माता च पिता त्वमेव।
8. सीता .... देहलीं गमिष्यति।
9. रामः .... आगच्छति।
10. नृपः नगरात् .... गच्छति।
11. .... राणा प्रतापः नाम राजा अभवत्।
12. रामः कथयति .... अहं भोजनं करोमि।

www.rajteachers.com

उत्तरम्

प्रश्न 1 उत्तर :–

1. तयोः + मध्ये (रूत्व)
2. रामोजयति (उत्व)
3. अच् + अन्तः (जश्त्व)
4. तच्छिवः (छत्व)
5. प्रेजते (पररूप)
6. शे + अनम् (अयादि)

प्रश्न 2 – उत्तर –

1. गङ्गायाः समीपे (अव्ययीभावः)
2. नोलोत्पलम् (कर्मधारयः)
3. अनुरचम् (अव्ययीभावः)
4. कृष्णः सर्पः (कर्मधारयः)
5. मक्षिकानाम् अभावः (अव्ययीभावः)
6. चन्द्रसदृशं मुखम् (कर्मधारयः)

प्रश्न 3 – उत्तर –

1. त्वं विद्यालयं गच्छ।
2. ते गृहकार्यं कुर्वन्ति।
3. वयं जलं पिबामः।
4. छात्रः क्रीडितुम् अगच्छत्।
5. बालकाः रोमण सह क्रीडन्ति।
6. भवान् सत्यं वदति।
7. बालिकाः नृत्यन्ति।
8. यूयं ग्रामं गच्छथ।

प्रश्न 5 – उत्तर –

1. अनुजा
2. सामाजिक
3. महत्वम्
4. बुद्धिमान्
5. वीरता
6. आयुष्मान्

www.rajteachers.com

प्रश्न 6 – रेखांकितपदस्य स्थाने क्रमशः निम्नलिखितपदानि लेखनीयः –

1. किम्
2. कस्य
3. कम्
4. केन
5. कुत्र
6. कदा

प्रश्न 8 – क्रमशः – 4, 6, 1, 2, 3, 5

प्रश्न 9 – उत्तर –

1. सहसा
2. यथा
3. इतस्ततः
4. उच्चैः
5. विना
6. कदापि
7. एव
8. श्वः
9. कुतः
10. बहिः
11. पुरा
12. यत्

www.rajteachers.com

MISSION MERIT
2017

Booklet No-4

कक्षा–10

विषय–संस्कृत

बड़ा टेस्ट

अंक तालिका

(22 फरवरी 2017, बुधवार)

कुल अंक :– 50

क्रं.स.	नाम	प्राप्तांक	विशेष टिप्पणी

हस्ताक्षर	हस्ताक्षर	हस्ताक्षर
विषय अध्यापक	कक्षा अध्यापक	प्रधानाचार्य

www.rajteachers.com